

Rozvoj bilaterálních rusko-kazašských vztahov

Michal Kohút

Východoevropský program Výzkumného centra AMO

michal.kohut@amo.cz

www.diplomacie.info

www.amo.cz

Obsah

1 Politické vzťahy a spolupráca	2
1.1 Etapy rozvoja rusko-kazašského vzťahu	2
1.2 Zájmy Ruska vo vzťahu ku Kazachstanu	4
1.3 Kazašské záujmy vo vzťahu k Rusku	5
1.4 Charakter zahraničnej politiky Kazachstanu	5
2 Ekonomická spolupráca	8
2.1 Vzájomný obchod	8
2.2 Podmienky pre rozvoj ekonomickej spolupráce	9
2.3 Rozvoj vo sfére tranzitnej dopravy	9
2.4 Založenie Eurázijskej rozvojovej banky	10
2.5 Zintenzívnená spolupráca na poli ekonomickej integrácie – zrod colnej únie?	10
3 Energetická spolupráca	13
3.1 Význam a charakter rusko-kazašskej energetickej spolupráce	13
3.2 Transportné cesty kazašskej ropy na svetové trhy	14
3.3 Využitie a tranzit plynu v kooperácii Ruska a Kazachstanu	16
3.4 Kaspické more – určenie hraníc a spolupráca pri ťažbe	18
3.5 Spoločné ťažobné projekty	20
3.6 Elektrická prenosová sústava, dodávky uhlia a spolupráca v nukleárnej oblasti	21
3.7 Pokrok v energetickej spolupráci v roku 2006	23
4 Spolupráca v oblasti výskumu vesmíru	24
4.1 Prenájom kozmodrómu Bajkonur	24
4.2 Nový projekt – spoločný vesmírny komplex Baiterek	26
4.3 Prvý kazašský satelit	27
4.4 Spolupráca na novom systéme vypúšťania satelitov	27
5 Otázka spoločných hraníc	28
6 Vojenská kooperácia	29
Záver	33

1 Politické vzťahy a spolupráca

Ruský a kazašský národ prežili spolu dlhú históriu, väčšinu času tvoriac jeden štátny celok. Za to obdobie sa medzi nimi vytvorili väzby a podarilo sa dosiahnuť istú úroveň vzájomnej komunikácie a kooperácie. Napriek existencií istých rozdielov v náboženstve, kultúre, a tradíciách sa za tých niekoľko storočí naakumulovalo množstvo príkladov dobrého spolužitia.

Tento fakt je podporený jednak geografickými danosťami, ako je najdlhšia spoločná hranica, poloha v centre Eurázie, značná rozloha a tiež pomer rozlohy a počtu obyvateľstva, ale aj socio-ekonomickými faktormi, v tomto prípade podobná úroveň rozvinutosti, rozsiahle ekonomické a medzilidské väzby, podobné problémy, ktorým čelia a potreby, ktoré musia uspokojovať. Tieto skutočnosti robia z Ruska a Kazachstanu, napriek rozpadu spoločného štátu pred 15 rokmi, stále blízke krajiny.

1.1 Etapy rozvoja rusko-kazašského vzťahu

V novodobej histórii, teda od roku 1991, možno sledovať niekoľko etáp v rozvoji bilaterálneho rusko-kazašského vzťahu. Napriek istým spomaleniam, celú dobu je vo vzájomných vzťahoch prítomný kontinuálny rast v ich šírke i kvalite.

I keď názory na dôvody rozpadu Sovietskeho zväzu sa rôznia, faktom zostáva, že k rozdeleniu obrovskej ríše prišlo prekvapivo náhle a plynulo. Rusko, kde sa k moci, i keď nie bez prekážok (pokus o zvrat zo strany starých kádrov), dostávali novodobí demokrati v čele s Borisom Jel'cinom, stavajúc svoju podporu na idey demokratického národného štátu, prirodzene odmietali starý koncept Zväzu sovietskych socialistických republík (vytvoreného až na výnimky pod tlakom a násilím, čo bolo toho času aktuálne pripomenuté násilným zásahom proti secesionistickému Pobaltiu), s ktorým operovali komunisti.

Stávajúce komunistické vedenie v sovietskych zväzových republikách, vrátane tých stredoázijských, kde tamojší lídri pripomínali feudálov vykonávajúcich moc cez klanové siete, rýchlo pochopilo, že pre svoje udržanie pri moci musí z komunistickej ideológie presedlať na inú, obyvateľstvu zrozumiteľnú a mobilizujúcu vlnu, buď nacionalistickú alebo náboženskú, s ktorou by mohlo obhájiť svoje zotrvanie pri moci. Vzhľadom na svoje sekulárne pozadie, zvolili prvú a tým sa, chtiac-nechtiac, vybrali cestou štátnej nezávislosti.¹

Vývoj rusko-kazašského vzťahu prechádzal fázami – od zadefinovania medzištátnych vzťahov počiatkom 90. rokov, cez hľadanie modelu ekonomickej a politickej kooperácie, a začiatky integrácie

---

¹ Manželia Tofflerovci, známi svojimi knihami pojednávajúcimi o nástupe civilizácie 3. vlny koncom 20. storočia vo svojej knihe *Válka a antiválka* hovoria, že pri rozpade ZSSR, republiky, ktoré sa túžili najviac oddeliť – pobaltie a Ukrajina, boli najviac priemyselne rozvinuté a (relatívne) najbohatšie. V týchto republikách počítali ich elity, že ich krajinu sú zo strany Moskvy okliešťované a nadmerne zdaňované, jednoducho vysávané, pozerali skôr na Západ. Oproti tomu republiky, ktoré sa najviac zdráhali opustenia ZSSR boli tie, ktoré boli najďalej od Európy, boli chudobné a najmä poľnohospodárske. Vedenie týchto krajín čakali od Moskvy ochranu a podporu. Pozri TOFFLER, A., TOFFLEROVÁ, H.: *Válka a antiválka*. Dokořán, Agro, Praha, 2002, s. 231.

v ich polovici, jej prehĺbovanie a rozvoj v nasledujúcom období, až po etablovanie strategického partnerstva, zintenzívňovanie a rozširovanie spolupráce na začiatku nového storočia.

Ak pominieme spoločné usporiadanie vzťahov bývalých sovietskych republík v podobe vytvorenia Spoločenstva nezávislých štátov, na počiatku etablovania bilaterálneho vzťahu bola *Zmluva o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci medzi Kazachstanom a Ruskom* z mája 1992², ktorá položila základy nových vzájomných rusko-kazašských vzťahov ako nezávislých štátov a vytvorila rámec pre ďalšiu bilaterálnu spoluprácu v rôznych sférach – od ekonomickej cez politicko-vojenskú až po humanitárnu.

Ďalším medzníkom bola prvá oficiálna medzištátna návšteva kazašského prezidenta Nursultana Nazarbajeva v Rusku v roku 1994, kedy boli podpísané ďalšie zmluvy upravujúce vzájomné vzťahy a kooperáciu. Počiatky ekonomickej integrácie v súhre s Bieloruskom a neskôr Kirgizskom sa datujú na roky 1995 a 1996.

V druhej polovici 90. rokov už existovali medzi Kazachstanom a Ruskom normálne medzištátne vzťahy, pričom boli vytvorené rámec aj predpoklady jednak pre riešenie sporných otázok, ako možnosť dvojitého občianstva, rozdelenie Kaspického mora, delimitácia hraníc, ale tiež pre rozvoj vzájomne výhodnej kooperácie v oblasti energetiky, ekonomiky, bezpečnosti, kultúry a výskumu vesmíru. Komplexný program ich rozvoja formulovala *Deklarácia o trvalom priateľstve a únii smerom do 21. storočia* podpísaná v roku 1998.

V kontexte 11. septembra prišlo v celej Strednej Ázii k istému geopolitickému víreniu, pričom v regióne začali svoj vplyv, predtým už etablované v kazašskej energetike, rozširovať Spojené štáty, ale tiež Čína, v oboch prípadoch na úkor Ruska.

I keď Rusko pôvodne výrazne nenamietalo proti americkým investíciám do ropného priemyslu Kazachstanu, a neskôr ani proti využívaniu stredoázijských vojenských základní pre operáciu v Afganistane, od začiatku vystupovalo proti alternatívnym tranzitným cestám pre - v regióne produkované - energonosiče, a americkú vojenskú prítomnosť považovalo iba za dočasnú, presnejšie krátkodobú.

V reakcii na vytriezvenie zo samoklamu, že by Rusko mohlo vytvárať so Spojenými štátmi po rozpade ZSSR akési strategické partnerstvo, globálne kondomínium v prvej polovici 90. rokov, a voľbu asertívnejšej politiky blízkeho zahraničia v snahe uspokojiť túžbu prinajmenšom časti ruskej politickej elity po obnove veľmocenského postavenia, najpravdepodobnejšie do istej miery motivovaných aj postupným otváraním sa postsovietskeho priestoru západnému vplyvu, čo vzhľadom na predchádzajúce pomery v oblasti išlo na úkor Ruskej federácie, táto (RF) v polovici 90. rokov spustila voči postsovietskemu regiónu úsilie o vytvorenie systému vzťahov na báze určitého stupňa reintegrácie bývalých zväzových republík. Neskôr, v postseptembrovom období a najmä po sérii „farebných revolúcií“ začalo Rusko so zintenzívňovaním tak multilaterálnych aktivít, ako aj robustnejším rozvojom bilaterálnych vzťahov s krajinami „blízkeho zahraničia“.

V línii s tým sa vyvíjali aj rusko-kazašské vzťahy. Sprvu vlažné vzťahy Kazachstanu s Ruskom sa dnes stávajú najteplejšími spomedzi postsovietskych republík. Rusko a Kazachstan k vzájomnej spolupráci vedie množstvo záujmov, ktoré možno zaškatuľkovať ako – politické, ekonomické, bezpečnostné, sociálne či kultúrne. Dôležité je tiež zdôrazniť, že ide o záujmy nie taktické, ale dlhodobého charakteru. Spomeniem len tie hlavné.

---

² V Zmluve o priateľstve, kooperácii a vzájomnej pomoci medzi Ruskom a Kazachstanom je zakotvené, že obe krajiny, zakladajúc na historických vzťahoch medzi nimi, budujú ich priateľské vzťahy ako spojencké. Ďalej, že sú budované na princípoch vzájomného rešpektu štátnej suverenity, územnej integrity a nenarušiteľnosti existujúcich hraníc, mierového riešenia sporov a nepoužitia sily alebo hrozby silou, vrátane ekonomických alebo iných spôsobov nátlaku, rovnako ako nezasahovania do vnútorných záležitostí, úcte k základným slobodám, a ich aktívnej ochrany. Pozri: Relations with Russia and China. In: Information On Kazakhstan's Foreign Policy. 30.8.2003. Dostupné na: <http://www.mfa.kz/eng/index.php?help=1&selected=4>

1.2 Zájmy Ruska vo vzťahu ku Kazachstanu

V politickej rovine, Rusko od spolupráce s Kazachstanom očakáva posilnenie vlastného postavenia v Strednej Ázii. Kazachstan a to nie iba kvôli svojej polohe, ale tiež vlastnému vplyvu v regióne, tvorí akúsi bránu pre prienik ruskému vplyvu na juh. V súlade s tým sa Rusku od Kazachstanu dostáva významnej podpory integračnému úsiliu postsovietskeho priestoru³ (či už ide o iniciatívu *Spoločného ekonomického priestoru, colnú úniu*, resp. *Eurázijské ekonomické spoločenstvo*⁴, alebo *Organizáciu zmluvy o kolektívnej bezpečnosti* či v neposlednom rade *Spoločenstvo nezávislých štátov*⁵, kde v máji tohto roku prevzal predsedníctvo kazašský prezident práve po ruskom prezidentovi).

Vo väčšine otázok riešených spoločnými multilaterálnymi organizáciami zastávajú Rusko a Kazachstan rovnaké alebo blízke postoje. Okrem toho, majú podobný pohľad na tzv. „farebné revolúcie“, ktoré sa uskutočnili v troch postsovietskych republikách (hodnotia ich ako potenciálnu hrozbu stabilite, a pripisujú ich aktivitám Západu).

Rusko na rozdiel od Západu nekritizuje kazašský režim, dokonca vehementne podporuje jeho snahu o pozíciu predsedníctva OBSE v roku 2009. Kazachstan zase nekritizuje ruský domáci politický vývoj a označuje Rusko za svetovú veľmoc.

Druhým veľkým balíkom motivujúcim k intenzívnejšej spolupráci medzi Ruskom a Kazachstanom sú ekonomické záujmy. I keď Kazachstan nepatrí medzi najväčších ekonomických partnerov Ruska, má s Kazachstanom rastúcu ekonomickú výmenu, pričom z tohto plynu značné benefity nie len pre ruské pohraničie ale potenciálne aj pre krajinu ako celok (najmä vo sfére ťažby surovín). Výsledky spoločných podnikov najmä v oblasti energetiky dosahujú hodnoty niekoľkých miliárd, v budúcnosti desiatok miliárd amerických dolárov (USD).

Okrem toho je Rusko dominantným transportérom kazašských surovín, z čoho mu plynu nemalé finančné ale aj politické zisky. Vzájomne prospešné je tiež kooperovanie v oblasti transportu tovarov naprieč Áziou do Európy, teda i pri obnovení „*Hodvábnej cesty*“ sú Kazachstan a Rusko odsúdené k spolupráci.

Bezpečnosť – spolupráca s Kazachstanom v tejto oblasti je pre Rusko fundamentálne dôležitá. Je tu jeho snaha obnoviť akýsi obranný periméter, uchovať v ňom stabilitu a presadiť vlastnú kontrolu nad ním. Tento aspekt je spojený aj s geopolitickým cieľom - vyvažovať, prípadne vytlačiť z oblasti vplyv iných mocností (USA, EÚ, ale aj Číny a Iránu), a obnoviť svoju dominanciu.

³ Pre ilustráciu kazašského postoja pozri výrok prezidenta Nazarbajeva pred ruskou Štátnou Dumou v apríli 2006: „Kazachstan a Rusko zostávajú lokomotívou celého integračného procesu v postsovietskom priestore. Je tu jasné porozumenie medzi našimi dvoma krajinami, že iba spoločne môžeme odpovedať na výzvy našej doby: globalizáciu, terorizmus, extrémizmus, pašovanie drog.“

Pozri: Kazakh President Praises Integration With Russia. RFE/RL, 5.4.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/04/6e30c33d-ec1f-493e-9027-d1f04bc614e5.html>

⁴ Niektorí analytici interpretujú ruskú snahu o ekonomickú integráciu v postsovietskom regióne, ako snahu vyvážiť ekonomický a politický vplyv USA a Číny. Pozri: BLAGOV, S.: Economic Union Slips From View At Russia-Kazakhstan Summit. 15.1.2004. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav011504.shtml>

⁵ Užitočnosť tejto organizácie v ostatných rokoch spochybnil niektorí jej členovia, napr. Gruzínsko, Ukrajina. Kazašský prezident má však o SNŠ vysoké mienenie, čo dokazuje jeho výrok z mája tohto roku: „SNŠ oslavuje tento rok 15 rokov. Nie je to ľahká doba pre SNŠ. Ide o to, čo naši partneri, vieme, ktorí to sú, hovoria. Každý môže súdiť sám za seba a povedať, čo chce, ale SNŠ hralo hlavnú rolu v období nasledujúcom rozpad ZSSR. A všetci ctení ľudia by mali byť vďační za to, pretože celý proces rozpadu a obnovenia nezávislosti sa udial bez krviprelievania alebo konfliktu vo veľkom rozsahu medzi republikami.“

Pozri: Russia, Kazakhstan clinch "major" military deals - Putin (Part 3). Interfax, 20.5.2006. Dostupné na: http://www.interfax.ru/e/B/0/28.html?id_issue=11519863

Destabilizácia Strednej Ázie v podobe medzištátnych či vnútroštátnych konfliktov nie je v záujme Ruska. Kazachstan tiež tvorí bariéru prenikaniu islamského radikalizmu na sever, čo vzhľadom na takmer 15% podiel Moslimov na ruskej populácii nie je zanedbateľný faktor. Potom je tu nutnosť koordinácie boja proti pašeráctvu drog, zbraní, a ľudí, ktoré sú hrozbou najmä pre vnútornú bezpečnosť Ruska.

A napokon, hoci nie v poslednom rade, je tu, takmer tretinu populácie tvoriaca, ruská menšina žijúca v Kazachstane a jej väzby s materskou krajinou. Množstvo Kazachov zase pracuje v Rusku. Pre obe strany je dôležitá tiež cezhraničná prepojenosť regiónov. Nezanedbateľná pre Rusko je možnosť využívania kazašského vesmírneho kozmodrómu v Bajkonure.

1.3 Kazašské záujmy vo vzťahu k Rusku

Kazašské vedenie dostáva od Ruska politickú podporu. Politická podpora od Ruska, ako krajiny s významným postavením a vplyvom v medzinárodnom spoločenstve, ovplyvňujúcej vývoj na regionálnej aj širšej medzinárodnej úrovni, posilňuje kazašský režim, aj medzinárodné postavenie i vplyv krajiny v regióne.⁶

Rozvoj ekonomickej integrácie v priestore v priestore Strednej Ázie je výhodný pre Kazachstan, ako ekonomicky najrozvinutejšiu stredoázijskú krajinu s dostatočným investičným kapitálom, a druhou najväčšou populáciou. Ruské investície do kazašskej ekonomiky a najmä energetiky predstavujú konkurenciu západným, čo zvyšuje manévrovací priestor pre Kazachstan a zároveň podporuje jeho ekonomický rast. Rusko je najväčším obchodným partnerom Kazachstanu. Rusko ma strategickú polohu aj vzhľadom na možnosti transportu komodít a tovarov z, a naprieč Kazachstanom na svetové trhy, čo je pre Kazachstan životne dôležité.

Bezpečnostná spolupráca s Ruskom ako kľúčovou vojenskou mocnosťou v regióne je základným pilierom bezpečnosti a obrany Kazachstanu. Spolupráca Ruska a Kazachstanu je významným prvkom stability. Súčasne, aj v línii kazašského bezpečnostného uvažovania, vytlačenie Ruska z diania v tomto regióne so sebou nesie potenciálne negatívne konzekvencie v podobe zvýšeného rizika destabilizácie a menej nepredvídateľného vývoja. Kazachstan má od Ruska bezpečnostné záruky (prostredníctvom Organizácie zmluvy o kolektívnej bezpečnosti), výhodné dodávky vojenskej techniky, a tréningu.

Okrem toho, medzi Ruskom a Kazachstanom existujú kultúrne a duchovné väzby. Kooperatívny vzťah s Ruskom umožňuje udržať veľkú ruskú diaspóru v Kazachstane pod kontrolou (vzájomný pomer menšín je asi 4:1 v prospech Ruska, čiže v Kazachstane žije asi 4 mil. Rusov, zatiaľ čo v Rusku len do 1 mil. Kazachov). Niekoľko tisíc mladých Kazachov študuje v Rusku. Ruské využívanie kozmodrómu Bajkonur produkuje impulzy pre vedecko-technické napredovanie Kazachstanu.

1.4 Charakter zahraničnej politiky Kazachstanu

Od získania nezávislosti patrí Kazachstan ku kľúčovým miestam geopolitickej súťaže medzi veľmocami. Hoci záujem Ruska o zintenzívňovanie spolupráce a integráciu s Kazachstanom je takmer bezpodmienečný, Kazachstan sa usiluje ponechať si manévrovací priestor. Dlhodobo vedie tzv. „*multivektorovú zahraničnú politiku*“, čo znamená, že sa snaží udržiavať rovnováhu vo vzťahoch s Ruskom, USA (a EÚ) a Čínou ako hlavnými mocnosťami pôsobiacimi v regióne.

⁶ Kazašský prezident sa vyjadril o Rusku: „*Rusko bolo najväčšie a stále zostáva najmocnejším štátom spomedzi posovietských krajín. Exaktne, Ruské rozhodnutie ovplyvní stabilitu vo svete a v Eurázii predovšetkým*“. Pozri: Relations with Russia and China. In: Information On Kazakhstan's Foreign Policy. 30.8.2003. Dostupné na: <http://www.mfa.kz/eng/index.php?help=1&selected=4>

V praxi to znamená, že i keď víta ruské investície, rovnako prijíma aj západné a hoci väčšinu transportu svojich surovín realizuje cez Rusko, podporuje budovanie a pripája sa aj k alternatívnym trasám (cez Kaukaz do Turecka alebo priamo do Číny, zvažuje sa aj južný variant).

Hoci sa Kazachstan snaží o zintenzívnenie spolupráce a je otvorený istej forme integrácie s Ruskom (pričom zdôrazňuje, že si uchová politickú nezávislosť⁷), pokračuje jeho snaženie sa o vstup do WTO a dožaduje sa širšej pomoci a kooperácie s EÚ.

Podobne, okrem budovania „strategického partnerstva“ s Ruskom, udržuje spoluprácu aj s NATO (v rámci Euroatlantickej partnerskej rady a programu Partnerstvo pre mier je Kazachstan najaktívnejšou stredoázijskou republikou).

Hoci Kazachstan ústami svojho ministra zahraničných vecí aj v roku 2005 potvrdil, že jeho krajina sa usiluje o multivektorovú zahraničnú politiku, pravdepodobne pod vplyvom vreých osobných vzťahov s prezidentom Putinom, prezident Nazarbajev v ten istý rok vyhlásil, že „Rusko je našim hlavným partnerom“. V prejave pre národ v roku 2006 povedal: „Kazašsko-ruský vzťah je na vysokej úrovni dôvery a strategického partnerstva. Ruská dimenzia je najdôležitejšia prioritou v kazašskej zahraničnej politike“.⁸

Ešte v roku 2003 sa vyjadril podobne: „Rozvoj úzkeho ekonomického a politického spojenectva a partnerstva s Ruskom bol a zostáva číslo 1 medzi prioritami Kazachstanu. Rusko je pre nás krajinou, s ktorou zdieľame spoločnú históriu, kultúru, jazyk, tradície a my Kazasi, by sme to nikdy nechceli stratiť“.⁹

Vzťahy medzi Ruskom a Kazachstanom majú nadpriemerne vysokú úroveň, o čom svedčí rozsah spolupráce, jej hĺbka, i praktický výkon v podobe frekvencie a úrovne stretávaní sa lídrov oboch krajín (napr. v roku 2005 sa prezidenti Putin a Nazarbajev celkovo stretli pri rôznych príležitostiach až 10-krát).¹⁰ Prezident Putin tento rok tiež odovzdal predsedníctvo SNŠ kazašskému kolegovi a pozval ho aj na stretnutie lídrov najvyspelejších krajín sveta - G8 do Petrohradu tento rok. Zároveň vyhlásil, že „Rusko urobí, čo sa dá, aby podporilo kandidatúru Kazachstanu na predsedníctvo OBSE pre rok 2009“.¹¹

No napriek srdečným vyjadreniam, sa Kazachstan nevzdáva nezávislosti, čo dokazujú praktické kroky, medzi iným znižovanie závislosti na dodávkach elektrickej energie alebo budovanie paralelných

⁷ Pozri Toayev In: ALIBEKOV, I.: Kazakhstan Tilts Towards Russia. 18.2.2004. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav021804a.shtml>

⁸ YERMIKANOV, M.: Russian-Kazakh Tandem: The Alliance Of The Doomed? 26.1.2005. Dostupné na: http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=3002

Pozri aj: Address by the President of Kazakhstan Mr. Nursultan Nazarbajev to the People of Kazakhstan 2006, Further implementation of a balanced and responsible foreign policy reflecting the interests of Kazakhstan and the dynamics of regional and world developments. 5.10.2006. Dostupné na: <http://www.kazakhstanembassy.org.uk/cgi-bin/index/264>

⁹ PANNIER, B.: Kazakhstan/Russia: Presidents Hold Meeting In Omsk To Discuss Trade, Caspian. RFE/RL, 15.4.2003. Dostupné na: <http://www.rferl.org/features/2003/04/15042003173440.asp>

¹⁰ V roku 2003 Sergei Prikhodko, zástupca riaditeľa administratívy ruského prezidenta povedal, že: „vzťahy jeho krajiny s Kazachstanom sú lepšie než s ktoroukoľvek inou postsovietskou krajinou“. Pozri: PANNIER, B.: Kazakhstan/Russia: Presidents Hold Meeting In Omsk To Discuss Trade, Caspian. RFE/RL, 15.4.2003. Dostupné na: <http://www.rferl.org/features/2003/04/15042003173440.asp>

¹¹ Pozri: Kazakhstan Invited to Attend G8 Summit in Russia. Kazakhstan News Bulletin Vol. 6, No. 21. May 25, 2006. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/052506.html>

Pozri aj: Official site of the RK president. 15.8.2006. Dostupné na: http://www.akorda.kz/page.php?page_id=355&lang=2&news_id=2127

komunikácií, ktoré už ale neprechádzajú územím Ruska.¹² Súčasne sa Kazachstan usiluje o alternatívne transportné trasy pre svoje suroviny a prijíma tiež západné a čínske investície do energetiky, je aktívnym partnerom NATO.

Mimo to, existuje medzi Kazachstanom, i keď nie naliehavý ani vážny, nesúlad, napr. ohľadne budúceho rozširovania *Organizácie Šanghajskej spolupráce* (o dnešných pozorovateľov, ktorými sú Irán, Pakistan, India), kde Astana presadzuje opatrnejší prístup (v snahe vyhnúť sa získaniu antizápadného imidžu).¹³ Kazachstan bol tiež jedinou stredoázijskou krajinou, ktorá napriek pôvodnému nesúhlasu s vojnou, vyslala vojakov do stabilizačnej operácie po skončení vojny v Iraku.

John MacLeod, z londýnskeho inštitútu *Institute for War and Peace Reporting* (IWRP), hovorí, že „pre Moskvu reprezentuje Kazachstan overeného partnera“. Podľa MacLeoda malo Rusko v ostatnom čase problém s tradičnými partnermi – Ukrajina sa odvrátila, a dokonca aj Bielorusko sporadicky reaguje zdráhavo. Vzťahy s Gruzínskom sú v zlom stave, s Azerbajdžanom občas zhoršené, pričom Kazasi sa ukázali ako jediní stabilní partneri, ktorí sa vysporiadali s problémovými bodmi, ako nacionalizmus alebo hraničné nezhody. Preto je ich vzťah, podľa tohto analytika, „dobrý a jasný“ - nie sú vážne problémy medzi nimi, a „...tak je Nazarbayev osobou, na ktorú sa Putin môže spoľahnúť“, konštatuje MacLeod. Ďalej tvrdí, že aj „po odchode USA z vojenskej základne v Uzbekistane, je to Kazachstan, nie Uzbekistan, na koho Rusko nazerá ako na kľúčového regionálneho hráča, hráča, ktorý je súčasne silno priateľský a lojálny Moskve“. Rusku sa od Kazachstanu dostáva aj podpory pri rozvoji vzťahu s Uzbekistanom, čím Kazasi sledujú vylúčenie horších scenárov na juhu Strednej Ázie.¹⁴

Na takéto zblížovanie má do istej miery vplyv aj kritika zo Západu, ktorá sa na kazašský režim zniešla v rokoch 2004, najmä 2005 v súvislosti s parlamentnými a prezidentskými voľbami, ktoré nespĺňali medzinárodné štandardy. Hoci americká vláda pri príležitosti návštevy prezidenta Nazarbayev v USA na jeseň 2006 zmiernila svoj tón, otázna zostáva americká podpora Kazachstanu na predsedníctvo OBSE pre rok 2009, čo Washington niekoľko predchádzajúcich mesiacov spochybňoval. Podobný je tiež pohľad EÚ. Európsky parlament niekoľkokrát kritizoval porušovanie práva a akcie kazašskej vlády proti opozícií a novinárom, no európske vlády (napr. nemecká, britská a tiež turecká) sa usilujú udržiavať s Kazachstanom, rovnako ako Kazachstan s nimi, produktívne vzťahy.

V línii tohto zblížovania sú aj kultúrne aktivity, ako vyhlásenie tohto roku za rok ruského literáta Puškina v Kazachstane a rok kazašského filozofa Abaia v Rusku, čo je pokračovaním „Kazašského roka“ v Rusku v roku 2003 a „Ruského roka“ v Kazachstane v roku 2004. Spreádzali ich stovky kultúrnych podujatí a podpora väzieb medzi obyvateľstvom a krajinami.

2 Ekonomická spolupráca

2.1 Vzájomný obchod

¹² YERMUKANOV, M.: Russian-Kazakh Tandem: The Alliance Of The Doomed? 26.1.2005. Dostupné na: http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=3002

¹³ Pozri: McDERMOTT, R.: Kazakhstan Builds Partnership With Germany. 31.5.2006. Dostupné na: http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=4243

¹⁴ MacLeod In.: PANNIER, B.: Kazakhstan: President Looks To Build On Alliance With Putin. RFE/RL, 3.4.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/04/AA651CF6-07C8-455B-8D88-9D3ACA3D960A.html>

V roku 2003 bol vzájomný obchod medzi Ruskom a Kazachstanom v hodnote približne 5,5 mld. USD, čo znamenalo 30% nárast oproti roku 2002.¹⁵ V roku 2004 to už bol nárast takmer o 50% a hodnota vzájomného obchodu presiahla sumu 7 mld. USD.¹⁶

V roku 2005 to bolo už 9,7 mld. USD, čo bolo takmer 40% oproti roku 2004. V apríli 2006 prezident Putin prisľúbil zdvojnásobenie tejto sumy v niekoľkých nasledujúcich rokoch (čomu by mali pomôcť spoločné ťažobné projekty v Kaspickom mori). V tomto roku fungovalo v Kazachstane 1500 spoločných rusko-kazašských podnikov.¹⁷

Podľa údajov za prvé tri mesiace roku 2006 vzájomná výmena opäť vzrástla oproti predchádzajúcemu obdobiu o 16%.¹⁸ Od januára 2006 do júla bilaterálny obchod dosiahol hodnoty 6,5 mld. USD, čo je o 20% viac ako za minulé obdobie.¹⁹

V roku 2005 malo Rusko 36% podiel na celkovom importe do Kazachstanu a podieľalo sa takmer 12% na exporte z Kazachstanu.²⁰ Rusko je pre Kazachstan hlavným ekonomickým partnerom a zároveň aj najväčším konzumentom jeho produkcie.²¹

V júli 2006 otvorila Ruská komora priemyslu a obchodu svoju stredoázijskú pobočku práve v kazašskom centre obchodu - Almaate, ktorá bude zastrešovať aj Kirgizsko, Uzbekistan, Tadžikistan a Turkménsko. Dôvodom je práve množstvo spoločných podnikov, veľkosť vzájomných investícií, predovšetkým ruských v Kazachstane (60% ruských investícií do krajín Eurázijského ekonomického spoločenstva v roku 2005 bolo práve do Kazachstanu). 60 spoločných podnikov bolo vytvorených iba v prihraničnej oblasti v roku 2005, kde už dovtedy operovalo zhruba 280 podobných. Prezident tejto pobočky Abylai Myrzakhmetov vyhlásil, že napriek zblížovaniu Kazachstanu a Ruska, existujú isté ekonomické ťažkosti, a komora je prostriedkom ďalšieho zblížovania týchto dvoch krajín a celkovo Strednej Ázie, ktorý nemôže nahradiť ani niekoľko integračných štruktúr. Komora bude pracovať vo viacerých smeroch, vrátane rozširovania prihraničného obchodu, rozvoja inovácií, poskytovania informácií o všetkých šiestich stredoázijských ekonomikách pre ruských a stredoázijských obchodníkov.²²

2.2 Podmienky pre rozvoj ekonomickej spolupráce

Rusko-kazašská ekonomická spolupráca patrí k najrozvinutejším v regióne, čo je okrem pôsobenia širšieho, vyššie rozobratého komplexu záujmov, dôsledkom viacerých faktorov. Medzi ne patrí: a) prítomnosť veľkých zásob energonosičov, b) tranzitný potenciál oboch krajín plynúci z výhodnej polohy – križovatka medzi Európou a Áziou, c) skutočnosť, že Rusko a Kazachstan sú infraštruktúrne

¹⁵ BLAGOV, S.: Russia puts business before politics in Kazakhstan. 13.1.2004. Dostupné na: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FA13Ag01.html

¹⁶ Pozri: Kazakhstan and Russia Discuss Border Delimitation, Cooperation in Energy and Security Areas. In: KAZAKHSTAN: Week by Week (News Bulletin Released by the Embassy of the Republic of Kazakhstan to the State of Israel. #1, January 17, 2005). Dostupné na: <http://www.kazakhemb.org.il/170105-eng.html>

¹⁷ BLAGOV, S.: Russia Registers Significant Victory In Caspian Basin Energy Contest. 5.4.2006. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav040506.shtml>

Pozri aj: Kazakhstan, Russia Set up New Development Bank. Kazakhstan News Bulletin Vol. 6, No. 2. January 13, 2006. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/011306.html>

¹⁸ Pozri: Putin, Nazarbayev talk bilateral, regional issues at CIS handover. Ria Novosti, 20.5.2006. Dostupné na: <http://en.rian.ru/russia/20060520/48376263.html>

¹⁹ BLAGOV, S.: New Deal Will Process Kazakh Gas At Nearby Russian Facility. 6.10.2006. Dostupné na: http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2371524

²⁰ Pozri: CIA World Factbook 2006 – Kazakhstan – Economy. 5.10.2006. Dostupné na: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/kz.html#Econ>

²¹ The Russian - Kazakhstan ratios at the present stage. Dostupné na: <http://docs.sarkis-webdesign.com/4/8.htm>

²² STEBLOVA, O.: Russia Enters Central Asia Through Kazakhstan. 9.8.2006. Dostupné na: <http://eng.gazeta.kz/art.asp?aid=78892>

RF CCI News. Dostupné na: http://eng.tpprf.ru/main/news/news_current.shtml?2006/07/20060713-8746.html

prepojené, z čoho v určitých oblastiach plynie závislosť, d) členstvo Ruska a Kazachstanu vo väčšine medzinárodných ekonomických organizácií a regionálnych zoskupení, e) rozsah spoločnej hranice, f) prítomnosť medziludských väzieb, menšín, neexistencia jazykovej bariéry, g) historická skúsenosť spolužitia.²³

2.3 Rozvoj vo sfére tranzitnej dopravy

Z kazašskej strany už dlhšie obdobie prichádzali návrhy, aby sa upravila výška prepravných poplatkov cez Rusku, čo by povzbudilo transport tovaru cez Kazachstan a Rusko do Európy.

Vzhľadom na svoju polohu a rozlohu, je ich spolupráca v oblasti transkontinentálneho transportu prakticky nevyhnutná a súčasne, vzhľadom aj na predpokladaný rast čínskej a celkovo východoázijskej ekonomiky, prospešná pre obe strany. Zlepšením vzájomnej súhry v tejto sfére môžu prispieť k zvýšeniu objemu prepravy z východu na západ (predovšetkým z Číny do Európy) cez kontinent na úkor transportu po mori, a tým zvýšiť nie len svoj ekonomický ale aj politický význam.²⁴

Možno vedení aj touto úvahou dospeli v máji 2006 prezidenti oboch krajín k dohode o transporte nákladných kontajnerov po železnici z Číny do Európy cez Kazachstan a Rusko. Urobili tiež dohodu o colných poplatkoch a exporte kazašského obilia do Bieloruska ale tiež ďalších surovín najmä rúd a kovov ďalej cez Rusko na západ a dohodli sa tiež na obchode s uhlím (predaj kazašského uhlia Rusku). Ruské tarify by sa mali podľa dohôd znížiť o 2/3.²⁵

V auguste 2006 v nadväznosti na dohody z mája boli podpísané: *Dohoda medzi kazašským ministrom dopravy a komunikácií a ruským ministrom dopravy o vytvorení vhodných poplatkových podmienok pre kazašský nákladný tranzit cez Rusko a ruský transport cez Kazachstan, ďalej Dohoda medzi kazašskou a ruskou vládou o spôsobe platieb za prepravu a využívanie dopravných sekcií železníc Kazachstanu umiestnených na území Ruska a ruských sekcií umiestnených na území Kazachstanu.*²⁶

Nazarbayev od týchto dohôd očakáva zvýšenie nákladnej výmeny o 30% a dal ich do kontextu so snahou regionálnych administratív z oboch strán hranice o zvyšovanie vzájomnej kooperácie okrem iného napr. v otázkach dodávok plynu a zjednodušenia prechodu hraníc.²⁷

Rusko a Kazachstan spolupracujú v rôznych sférach ekonomiky – od ťažby, cez výrobu až po prepravu. Okrem metalurgického priemyslu spolupracujú aj v oblasti strojárkej výroby – jestvujú spoločné podniky napr. na výrobu ťažkých strojov (bagrov, traktorov, poľnohospodárskych strojov), dieselových motorov.²⁸

²³ Porovnaj: The Russian - Kazakhstan ratios at the present stage. Dostupné na: <http://docs.sarkis-webdesign.com/4/8.htm>

²⁴ V rámci Organizácie Šanghajskej spolupráce bol iniciovaný projekt vytvorenia transportného koridoru medzi Čínou a Kaspickým regiónom cez Kirgizsko, Uzbekistan, Kazachstan a Rusko. Pozri: Russian MFA Spokesman Mikhail Kamynin's Interview with RIA Novosti Regarding an Upcoming SCO Heads of Government Council Meeting in Dushanbe. 28.9.2006. Dostupné na: http://www.chile.mid.ru/mre/e06_364.html

²⁵ Pozri: Russia, Kazakhstan to enhance tie in military, energy areas. 22.5.2006. Dostupné na: <http://independent-bangladesh.com/news/may/22/22052006bs.htm#A18>

Pozri aj: Nazarbayev-Putin Talks Yield Key Energy and Tariff Agreements. Kazakhstan News Bulletin Vol. 6, No. 21. May 25, 2006. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/052506.html>

²⁶ Cargo Transportation Treaties Signed Between Kazakhstan And Russia. August 2006. Dostupné na: <http://www.kogiguk.com/News/Archive/2006/Aug/Article2438.htm>

²⁷ Presidents Of Kazakhstan, Russia Sign Agreements On Transport Co-Operation. 16.8.2006. Dostupné na: <http://eng.gazeta.kz/art.asp?aid=79161>

Pozri aj: Official site of the RK president. 15.8.2006. Dostupné na: http://www.akorda.kz/page.php?page_id=355&lang=2&news_id=2127

²⁸ Pozri: The Russian - Kazakhstan ratios at the present stage. Dostupné na: <http://docs.sarkis-webdesign.com/4/10.htm>

2.4 Založenie Eurázijskej rozvojovej banky

12. januára 2006 boli prezidenti Putin a Nazarbajev svedkami slávnostného založenia Eurázijskej rozvojovej banky, ako rusko-kazašský projekt s potenciálom rozšírenia účastníkov. Sídlo má v kazašskej Aстане a pobočku bude mať v ruskom Petrohrade. Jej základný kapitál 1,5 mld. USD vložili Rusko v Kazachstan v pomere 2:1 – 1 mld. USD Rusko a 500 mil. USD Kazachstan. Podľa Nazarbajeva bude banka slúžiť pre podporu projektov krajín Eurázijského ekonomického spoločenstva najmä v oblasti energetiky, transportu a priemyselnej výroby.²⁹

Analytici to považujú za logický ďalší krok v spolupráci Ruska a Kazachstanu pri zlepšení ich infraštruktúry, kde je potrebné značné financovanie nových projektov, pričom komerčné banky sú na to malé. Vo všeobecnosti podľa analytikov rozvojové banky nie sú úspešné projekty s výnimkou Európskej rozvojovej banky, ktorá nezávisle od tejto udalosti nedávno ohlásila, že presúva svoju pozornosť z východnej Európy na Rusko a krajiny Spoločenstva nezávislých štátov a teda aj Strednú Áziu.³⁰

V apríli 2006 Nazarbajev obhajoval ďalšiu ekonomickú integráciu v eurázijskom priestore, pričom Rusku priznal vedúcu úlohu v budovaní „Eurázijskej únie“. Vytvorenie Eurázijskej rozvojovej banky je v línii tejto snahy a je podľa neho významným zdrojom pre regionálny rast a integráciu.³¹

Medzi prvé projekty, ktoré by mala financovať patrí modernizácia kazašskej elektrárne Ekibastuz GRES-2, ťažba uránu v Zarechnoye v Kazachstane (v oboch prípadoch ide o projekty, na ktorých majú záujmy Rusko ako aj Kazachstan).³²

2.5 Zintenzívnená spolupráca na poli ekonomickej integrácie – zrod colnej únie?

Bilaterálne ekonomické vzťahy Ruska a Kazachstanu sú rozvíjané na pozadí zintenzívňovania multilaterálnej integrácie v rámci Spoločenstva nezávislých štátov, resp. Eurázijského ekonomického spoločenstva. Základom tohto procesu je zmluva o procese tvorby ekonomickej únie v rámci SNS z septembra 1993. V roku 1994 prebiehali rokovania o vytvorení zóny voľného obchodu v rámci SNS.³³

Pokračovanie, už vo forme konkrétnych krokov, prebiehalo v roku 1995 v podobe ustanovenia colnej únie medzi Ruskom a Bieloruskom, ku ktorým sa ešte ten istý mesiac pripojil aj Kazachstan (prostredníctvom niekoľkých zmlúv týkajúcich sa colného režimu, hraničného režimu, ochrany vonkajších hraníc atď.). V danom momente ešte nešlo o vytvorenie plnohodnotnej únie, ale o rozhodnutie v priebehu času ju vytvoriť. Plán hovoril o odstránení ciel a hraničných kontrol a vytvorení zóny voľného obchodu medzi jej členmi s istými časťami spoločnej politiky voči nečlenom.

Cesta k colnej únii sa ukázala ako produktívna v podobe viditeľných výsledkov pre zúčastnené krajiny. Celkový objem obchodnej výmeny medzi krajinami SNS mimo projektu colnej únie v druhej polovici 90. rokov klesal, zatiaľ čo v prípade Kazachstanu, Ruska a Bieloruska sa zväčšoval.³⁴

V roku 1996 sa pripojilo Kirgizsko a medzi týmito štyrmi krajinami bola podpísaná ďalšia zmluva s cieľom „prehlbiť integráciu v ekonomickej, vedeckej, vzdelávacej, kultúrnej, sociálnej a ďalších sférach

²⁹ Kazakhstan, Russia Set up New Development Bank. Kazakhstan News Bulletin Vol. 6, No. 2. January 13, 2006.. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/011306.html>

³⁰ Pozri: MAULDIN, W.: Duma Gives Nod To Russo-Kazakh Bank. 23.5.2006. Dostupné na: http://www.sptimes.ru/index.php?action_id=2&story_id=17659

³¹ Pozri: BLAGOV, S.: Russia Registers Significant Victory In Caspian Basin Energy Contest. 5.4.2006. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav040506.shtml>

³² BLAGOV, S.: New Deal Will Process Kazakh Gas At Nearby Russian Facility. 6.10.2006. Dostupné na: http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2371524

³³ Pozri: The Russian - Kazakhstan ratios at the present stage. Dostupné na: <http://docs.sarkis-webdesign.com/4/14.htm>

Pozri aj: VARDOMSKY, L.: Russia's new borders in the context of regional cooperation in the post-Soviet space. 12.10.2006. Dostupné na: <http://www.iiss.org/publications/russian-regional-perspectives-journal/volume-1---issue-2/russias-new-borders>

³⁴ Pozri: The Russian - Kazakhstan ratios at the present stage. Dostupné na: <http://docs.sarkis-webdesign.com/4/15.htm>

pri rešpektovaní suverenity zmluvných strán“ ako aj lepšie koordinovať zahraničné politiky a spoločnú ochranu hraníc. V roku 1999 tieto štyri krajiny spolu aj s Tadžikistanom podpísali novú, komplexnejšiu dohodu o vytvorení colnej únie a spoločného ekonomického priestoru.

V roku 2000 vytvorili tieto krajiny *Eurázijské ekonomické spoločenstvo*. V roku 2006 sa k Rusku, Kazachstanu, Bielorusku, Kirgizsku, Tadžikistanu pridal aj Uzbekistan. Hlavnými cieľmi organizácie sa stalo vytvorenie spoločného trhu a plnohodnotnej colnej únie, spolupráca pri ich úsilí stať sa členmi WTO, rozvoj spoločných pravidiel pri ochrane hraníc a spolupráca na spoločných rozvojových socio-ekonomických programoch, a v humanitárnej sfére.³⁵

Táto organizácia je považovaná za „dieťa“ prezidenta Nazarbajeva. So svojim aktuálnym cieľom - etablovať plnohodnotnú colnú úniu - je to jeden z najambicióznejších projektov v rámci postsovietskej integrácie. Harmonizácia energetických a transportných poplatkov sa stala prioritou Eurázijského ekonomického spoločenstva, ako uviedol jej prvý generálny tajomník v roku 2002.³⁶

Okrem podpory Eurázijskému spoločenstvu, sa prezident Nazarbajev prihlásil v roku 2002 k návrhu prezidenta Putina vytvoriť regionálnu alianciu producentov plynu, teda niečo podobné ako je OPEC pre štáty Perzského zálivu.³⁷ Tento projekt sa však dosiaľ nerozvinul.

Druhou iniciatívou, v ktorej Rusko a Kazachstan predstavujú pohonnú jednotku je tzv. *Spoločný* (alebo tiež *jednotný*) *ekonomický priestor*. Tento projekt je výsledkom dlhodobej strany o vytvorenie zóny voľného obchodu³⁸ medzi štátmi SNŠ a jeho dnešná podoba má počiatky na začiatku tohto storočia v niekoľkých dohodách o uvoľnení obchodu medzi Ruskom, Bieloruskom a Ukrajinou, ku ktorým sa od roku 2002 pripájal aj Kazachstan. Tento projekt bol alternatívnou cestou k zóne voľného obchodu pre menšiu skupinu štátov, keďže pôvodný proces budovania colnej únie sa spomaľoval.

V septembri roku 2003 podpísali lídri týchto krajín dohodu o ekonomickej spolupráci, ktorá už hovorila o budúcom vytvorení nie len jednotného ekonomického priestoru ale aj colnej únie medzi nimi, teda priestoru v rámci ktorého by bol zabezpečený voľný pohyb tovaru, kapitálu a práce a súčasne by existovali spoločné tarify a clá voči tretím stranám. Ako určuje dohoda, proces jeho vytvorenia bude postupný a každá krajina si určí úroveň svojej participácie. Prioritným cieľom je zrušenie colných poplatkov a harmonizácia trhov v doprave a energiách. V roku 2004 boli dohody ratifikované parlamentmi všetkých krajín (prezident Ukrajiny však v roku 2005 túto dohodu nepodpísal a tak Ukrajina zostala mimo).³⁹

³⁵ Eurasian Economic Community. 11.10.2006. Dostupné na: http://en.wikipedia.org/wiki/Eurasian_Economic_Community
Pozri aj: Eurasian economic community – chronology. 10.6.2002. Dostupné na: <http://www.photius.com/eaec/>

³⁶ Pozri: GLEASON, G.: Kazakhstan Positioned As Locomotive Of Eurasian Integration. 11.2.2002. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav021102.shtml>

³⁷ Pozri: GLEASON, G.: Kazakhstan Positioned As Locomotive Of Eurasian Integration. 11.2.2002. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav021102.shtml>

³⁸ *Zóna voľného obchodu* znamená, že tovar, kapitál a osoby účastníckych štátov môžu medzi sebou prechádzať bez obmedzení pričom na vstup týchto prvkov do tejto zóny z vonka, neexistujú jednotné pravidlá, obmedzenia a tarify (teda kvóty a clá voči prvkom z nečlenských štátov si pri každom importe na svoje územie určuje a kontroluje daná krajina sama). *Colná únia* je vyšší stupeň ekonomickej integrácie, kedy okrem zóny voľného obchodu medzi štátmi existuje aj spoločná ekonomická politika voči nečlenom, teda spoločne dohodnuté obmedzenia a poplatky na import do ktorejkoľvek účastníckej krajiny colnej únie, pretože po vstupe na jej územie už importované prvky z vonka únie nie sú podrobované poplatkom a kvótam pri prechode do iného štátu tej iste únie.

³⁹ Pozri: Kazakhstan Country Page. NCSJ. 29.9.2006. Dostupné na: <http://www.ncsj.org/Kazakhstan.shtml>

Ukraine: Four Countries Of Former Soviet Union Sign Economic Pact. RFE/RL, 19.9.2003. Dostupné na: <http://www.rferl.org/features/2003/09/19092003124413.asp>

BRANSTEN, J.: CIS: Common Economic Space May Yet Run Aground. RFE/RL, 24.9.2003. Dostupné na: <http://www.rferl.org/features/2003/09/24092003154541.asp>

Kazakhs OK Deal On Single Economic Space. RFE/RL, 21.4.2004. Dostupné na:

<http://www.rferl.org/featuresarticle/2004/4/26ab6302-2647-4fa8-b773-4fdcf0f36bbb.aspx?npage=3>

V apríli 2006 prezident Putin oznámil, že experti pripravili 38 dokumentov, ktoré bude potrebné schváliť pre vytvorenie colnej únie v rámci už existujúcich dohôd o Spoločnom ekonomickom priestore.⁴⁰

V auguste 2006 na neformálnom summite krajín Eurázijského ekonomického spoločenstva ich lídri došli k dohode o inkorporácii projektu Jednotného (alebo tiež Spoločného) ekonomického priestoru do Eurázijského ekonomického spoločenstva.

V rámci jeho postupu k colnej únii následne rozhodli o vytvorení colnej únie a to už budúci rok s tým, že zahrnie len najlepšie pripravené krajiny. Podľa plánu tri štáty – Rusko, Kazachstan a Bielorusko pripravujú potrebné dokumenty do konca roku 2006 a podpíšu ich v prvej polovici roku 2007. Zvyšok sa zapojí v priebehu ďalšieho obdobia. Prezident Nazarbajev súčasne verejne ubezpečil, že krajiny pokračujú v snažení o členstvo vo WTO a Rusko a Kazachstan, ako krajiny najbližšie tomuto cieľu, budú pomáhať ostatným.⁴¹

Podobne ako aj iné organizácie v postsovietskom priestore aj Eurázijské ekonomické spoločenstvo sa stretlo s viacerými ťažkosťami. Úzka kooperácia Ruska a Kazachstanu pri jeho rozvoji a jej zintenzívnenie v ostatných rokoch však môže podporiť jeho životaschopnosť a dať mu nový impulz.

Úspech tohto projektu je však stále otázný. Napriek snahe lídrov Kazachstanu a Ruska o urýchlenie procesu sa zdá, že ich entuziazmus nezdieľa už ani bieloruský prezident. Aj medzi Kazachstanom a Ruskom nemusí ísť všetko hladko, pretože ďalší postup si vyžaduje koordináciu monetárnej, daňovej a fiškálnej politiky, čo pri istých rozdielnostiach (mnohé reformy v Rusku sú odkladané a štát v ruskej ekonomike začína získať na vplyve, pretrvávajú niektoré socialistické prvky, pričom na druhej strane, Kazachstan prešiel reformami, privatizáciou a jeho životná úroveň je vo všeobecnosti vyššia ako v Rusku) môže byť problematické. Pozitívom v tomto smere je, že tieto krajiny sú spojené množstvom nie len ekonomických väzieb, neexistuje tu jazyková bariéra a je to prítomná historická tradícia spoločnej ekonomiky.

3 Energetická spolupráca

3.1 Význam a charakter rusko-kazašskej energetickej spolupráce

Hoci v oblasti kazašskej energetiky, najmä investícií, dlhodobo dominovali západné firmy, a spolupráci Ruska a Kazachstanu kralovala vojensko-bezpečnostná kooperácia, v ostatných rokoch sa Rusko snaží zameškané⁴² dobehnúť.

Dnes spolupráca v energetike tvorí porovnateľne významný pilier kazaško-ruského vzťahu ako bezpečnostná spolupráca. Obe krajiny patria k veľmociam pokiaľ ide o zásoby energonosičov – ropy, zemného plynu ale aj uránu. Obe krajiny majú tradíciu v ťažbe týchto surovín a prenosová sústava vybudovaná v čase Sovietskeho zväzu ich robí nevyhnutnými partnermi.

⁴⁰ Press Statement and Answers to Journalists' Questions Following Russian-Kazakhstan Talks. 4.5.2006. Dostupné na: http://www.kremlin.ru/eng/speeches/2006/04/04/2140_type82914type82915_104111.shtml

⁴¹ Kazakhstan, Russia, and Belarus Press On with Customs Union. Kazakhstan News Bulletin Vol. 6, No. 31. August 18, 2006. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/081806.html>

Pozri aj: Customs union to be based on CES documents. 16.8.2006. Dostupné na: <http://www.unian.net/eng/news/news-163819.html>

⁴² Čo malo objektívne príčiny, ekonomické ťažkosti v 90. rokoch /vyvrcholili krízou v roku 1998/, resp. značný rast ruskej ekonomiky až v ostatných rokoch poháňaný predovšetkým rastom cien ropy a zemného plynu na svetových trhoch.

I vzhľadom na štruktúru a prepojenie produktovodov, aj krajina tak bohatá na nerastné suroviny ako Kazachstan, musí do niektorých svojich častí dovážať plyn alebo ropu. Podobne v oblasti prepravy a spracovania surovín, a to nie len ropy či plynu, je vo väčšie prípadoch odkázaná práve na Rusko⁴³. Viaceré kazašské komodity importuje pre svoju spotrebu zase Rusko. Na väčšine svojej produkcie v ropnom priemysle⁴⁴ sa však podieľajú Rusko a Kazachstan len ako výrobcovia a dopravci.

Vzhľadom na svoju polohu bol Kazachstan až do tohto roku prakticky úplne závislý na ruských produktovodoch. Tento rok boli do plnej prevádzky uvedené dva alternatívne ropovody a to BTC – teda ropovod cez Azerbajdžan a Gruzínsko do Turecka⁴⁵ a ropovod do Číny priamo z územia Kazachstanu⁴⁶. Napriek tomu, drvivú väčšinu svojej produkcie ropy aj plynu prepravuje Kazachstan v súčasnosti naďalej cez ruské územie, čo ho robí chciac-nechciac do istej miery závislým na Rusku a teda ovplyvňuje vzťahy s ním. Kazachstan je preto veľmi citlivý na podmienky a tarify pre prepravu svojich surovín určené ruskou stranou.

Súčasne Rusko zintenzívnilo svoj záujem o investície do ťažby v Kazachstane. Hoci dominantnými investormi zostali západné firmy (rastie tiež záujem Číny), Rusko za ostatné tri roky, buď prostredníctvom štátnych alebo súkromných firiem, investovalo v Kazachstane niekoľko miliárd USD.

3.2 Transportné cesty kazašskej ropy na svetové trhy

Ropnú prenosovú sústavu na území Kazachstanu (celkovo ide o približne 4 tis. míľ a 39 prečerpávacích staníc) vlastní štát prostredníctvom formy Kazmunaigaz. Prostredníctvom tejto sústavy sa donedávna prepravovalo až 80% surovín (zvyšok bolo prepravované cez CPC vlastnené medzinárodným konzorciom). Vzhľadom na 2 nové exportné cesty sa tento pomer pravdepodobne zníži (BTC totiž ide mimo územia Kazachstanu a teda nepatrí do tejto sústavy a čínsky ropovod je iba spolu vlastnený).

Väčšina produkcie sa prepravuje cez Rusko a to najmä priamo produktovodmi alebo cez tankery (z kaspických prístavov cez ruský riečny systém do Čierneho mora), časť aj po železnici.

Ropovody cez Rusko

Prvou cestou⁴⁷ je ropovod nazývaný **Atyrau-Samara**, ako súčasť prenosovej sústavy západného Kazachstanu, smerujúci z kazašského prístavného mesta Atyrau na sever do ruskej

⁴³ V niektorých prípadoch to nesúvisí iba s prenosovou sústavou ale aj s technológiu kazašských spracovateľských závodov, ktorá je prispôbené kvalite ruskej sibirskej ropy, čo je rovnako ako prenosová sústava dedičstvom zo ZSSR.

⁴⁴ Výnimkou je zemný plyn – Rusko väčšinu svojej produkcie spotrebuje samo a Kazachstan kvôli prepojeniu prenosovej sústavy musí časť plynu pre južné regióny dovážať, i keď z toho, čo sam vyprodukuje, väčšinu vyvezie.

Pre viac informácií o produkcii a exporte Ruska pozri napr.: Russian oil production up 2.4 percent in 2005. 31.1.2006.

Dostupné na: http://english.peopledaily.com.cn/200601/11/eng20060111_234464.html

Pozri aj: Russia: Gas Export Plans Dependent On Central Asia. RFE/RL, 28.3.2006. Dostupné na:

<http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/03/320159b4-42de-41b1-bce5-4a5b51161edc.html>

Pozri aj: Major Russian Oil and Natural Gas Pipeline Projects. Januar 2005. Dostupné na:

http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/russia_pipelines.pdf

Pozri tiež: Kazakhstan - CIA Factbook 2006. 5.10.2006. Dostupné na:

<https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/kz.html#Econ>

A Russia – CIA Factbook 2006. 5.10.2006. Dostupné na: <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/geos/rs.html#Econ>

⁴⁵ Takmer paralelne sa buduje aj plynovod – Baku-Tbilisi-Erzurum. Zvažuje sa i vybudovanie spojenia Baku po dne Kaspického mora priamo s územím Kazachstanu (Aqtau - Baku).

⁴⁶ Čína v apríli 2006 oznámila svoj záujem aj o druhú líniu ropovodu z Kazachstanu.

Pozri: China Offers To Build Second Pipeline From Kazakhstan. RFE/RL, 13.4.2006. Dostupné na:

<http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/04/4E7D9D08-E7DC-4C0C-ABEC-591CD5569326.html>

⁴⁷ Pre detailnejšie informácie o prenosovej sústave ropy a plynu a transportných možnostiach Kazachstanu pozri: Oil Export Routes and Options in the Caspian Sea Region and Natural Gas Export Routes and Options in the Caspian Sea Region. July 2002. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/caspgrph.html#TAB4>

Samary. Tento ropovod začína až v Uzene (neďaleko Aqtau) na juhozápade Kazachstanu. Prostredníctvom tohto ropovodu, ktorého kapacity sú obmedzené podielom ruskej ropy transportovanej cez ruskú sieť ďalej do západnej Európy, prepravoval Kazachstan dlho väčšinu svojej produkcie a stále sa zvažuje jeho využitie pre transport kazašskej suroviny do Pobaltia, konkrétne Litvy.

Novým ropovodom (využívaný je dnes pre takmer 1/3 kazašskej suroviny) je ropovod **CPC** (Caspian Pipeline Consortium), ktorý sa tiež nazýva **Tengiz-Novorossiisk**, keďže smeruje priamo z obrovského kazašského ropného ložiska Tengiz do ruského čiernomorského prístavu. Naplno bol tento ropovod, ktorého vlastníkom je konzorcium (Rusko 24%, Kazachstan 19%, Omán 7% a západné ropné firmy), spustený v októbri 2001.

Keďže z ruského prístavu je surovina ďalej prepravovaná tankermi cez turecké úžiny, ktorých kapacita je už takmer naplnená, uvažuje sa preprave na západné pobrežie Čierneho mora – Rumunsko alebo Bulharsko, odkiaľ by ropa putovala ropovodmi do Európy. Uvažuje sa tiež o pokračovaní z ukrajinského prístavu Odesa – Odesa-Brody. Hoci tento ropovod je medzinárodným vlastníctvom (na rozdiel od úplne ruských produktovodov vlastnených monopolnou spoločnosťou Transneft), hlavné slovo pri jeho využití má Rusko.

Ako časom ropovod CPC zvýši kapacitu pre kazašskú ropu, predpokladá sa, že napriek rastu objemov v absolútnych číslach cez ropovod Atyrau-Samara, bude táto cesta relatívne menej významná.⁴⁸

Menej využívanou cestou je i severovýchodný smer **Kenkyak-Orsk**. Vedie z polí pri kazašskom Aktyubinsku do ruskej rafinérie v Orsku, len kúsok za hranicami Kazachstanu.

Ďalšou cestou je trasa tankermi do azerbajdžanského Baku a odtiaľ ropovodom **Baku-Novorossiisk**, alebo cesta z kazašského prístavu Aqtau cez more do Ruska a odtiaľ ropovodom **Makhachkala-Tikhorestk-Novorossiisk**. Hoci význam týchto ciest po spustení **CPC** upadol, predovšetkým posledný z nich (obchádzajúci Čečensko) by sa mohol využívať na prepravu ropy kvalita, ktorej je nevhodná pre Atyrau-Samara alebo CPC.

Alternatívne cesty

Alternatívou ciest cez Rusko je ropovod, i keď s nízkou kapacitou, **Baku-Supsa** (prístav v Gruzínsku) ale najmä novovybudovaný, len tento rok naplno spustený, ropovod **BTC - Baku-Tbilisi-Ceyhan**, ktorý končí na pobreží Stredozemného mora. Tento projekt je financovaný americkými a britskými investormi a predstavuje alternatívu produktovodom smerujúcim do Európy cez Rusko. Kazachstan plánuje cez tento ropovod prepravovať do roku 2016 až okolo 760,000 bbl/denne.⁴⁹

Novým ropovodom je kazašsko-čínsky ropovod smerujúci z **Atyrau** do Kenyaku, ďalej do Atasu a napokon cez hranice do čínskej provincie **Sin-Tiang**. Týmto ropovodom Kazachstan Číne dodáva zatiaľ iba 5% jej spotreby.⁵⁰ Čína importovala touto cestou tento rok asi 5 mil. ton ropy. Pričom v roku 2007 by to malo byť už 8 mil. ton (celková kapacita je 20 mil. ton ročne).⁵¹

Pozri tiež **mapy ložísk a produktovodov**:

<http://my.opera.com/Petroleum/albums/showpic.dml?album=34915&picture=442747>

http://www.lib.utexas.edu/maps/middle_east_and_asia/caspian_sea_n_rel01.jpg

http://www.worldpress.org/images/maps/central_asia1.gif

http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/caspian_pipelines_2002.pdf

http://www.lib.utexas.edu/maps/commonwealth/kazakhstan_pipeline_2004.pdf

<http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Caspian/images/bosporus%20bypass%20map.pdf>

<http://www.t-ecs.com/sub%20files/maps/closeup%20of%20Kaz%20field%20map.pdf>

http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/Caspian/images/caspian%20gas%20pipe_map.pdf

⁴⁸ Pozri: Kazkhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁴⁹ Pozri: Kazkhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁵⁰ Pozri: Kazkhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁵¹ Pozri: Kazakh Oil Reaches China Through New Pipeline. RFE/RL, 12.7.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/07/52619005-58BA-46C5-96B8-BAC281CBDDDD.html>

Kazašský minister energetiky v júni 2005 vyhlásil, že napriek existencii kazašsko-čínskeho ropovodu a BTC, Kazachstan bude do roku 2011 potrebovať ďalšie kapacity (okolo pre 300,000-400,000 bbl/denno).⁵²

Uvažuje sa tiež o trase z Kazachstanu (Aqtau) do iránskeho prístavu Neka cez Turkménsko. Kazachstan istý čas v roku 1996 prepravoval ropu do Iránu cez more a ten zase rovnaké množstvo svojej ropy natankoval do lodí v Perzskom zálive. Pre spory o kvalitu kazašskej ropy a jej cenu sa tento spôsob prepravy zastavil. Výstavba ropovodu je však komplikovaná kvôli americkým sankciám voči Iránu. V roku 2002 sa prezident Nazarbajev vyjadril, že preprava ropy cez Irán ropovodom by bola najekonomickejšia. Zvažuje sa tiež ropovod do Indie, ktorý by obišiel Afganistan aj Pakistan.⁵³

Z uvedeného vidieť, že najviac ropy prepravuje Kazachstan cez Rusko, pričom jej množstvo v absolútnych číslach sa do budúcnosti najpravdepodobnejšie nebude znižovať, skôr naopak (o čom svedčia kazašské plány na znásobenie ťažby v najbližších 5-10 rokov, viaceré spoločné projekty a kontrakty o preprave s Ruskom). Pomer ropy exportovanej cez Rusko a neruské cesty sa môže zmeniť vplyvom väčších dodávok do Číny, prípadne zvýšením prepravy cez BTC v horizonte 10 rokov. V najbližších rokoch však ruský primát, s ohľadom na zintenzívňovanie rusko-kazašskej spolupráce nielen v ťažbe⁵⁴ ale aj v oblasti prepravy, takmer isto nebude ohrozený.

3.3 Využitie a tranzit plynu v kooperácii Ruska a Kazachstanu

Pokiaľ ide o tranzit kazašského plynu, existujúca prenosová sústava nedáva veľa možností. Jediným smerom je Rusko. Cez Kazachstan je dokonca transportovaný uzbecký a turkménsky plyn (v rámci Stredoázijskej centrálnej sústavy do ruského Saratova), ktorý ruský plynárenský koncern Gazprom následne predáva Ukrajine. Samotný Kazachstan musí pre vlastnú spotrebu plyn dovážať, keďže potrebná infraštruktúra južného Kazachstanu je napojená na plynovody z Uzbekistanu a sever zase na Rusko. Kazašská plynová prenosová sústava totiž v rámci štátu nie je prepojená. Kazašské ložiská nie sú napojené na vnútornú dodávateľskú infraštruktúru, čo de facto znamená, že kazašský plyn je exportný tovar. Sám Kazachstan pre svoju spotrebu plyn buď importuje a je to v zahraničí vyťažený plyn, alebo posielajú svoj do Ruska a odtiaľ je ruskými sieťami transportovaný zase na sever Kazachstanu.⁵⁵

V roku 2002 sa kazašská ropná a plynová spoločnosť Kazmunaigaz dohodla s ruským monopolom Gazprom na vytvorení spoločného podniku KazRosGaz, ktorý bude obchodovať kazašský plyn prepravovaný cez ruský plynovodný systém. Predtým Rusko jednoducho odkúpilo kazašský plyn na spoločných hraniciach a obchodovalo s ním samo.⁵⁶

Jednou z možností transportu kazašského plynu je aj jeho skvapalňovanie. Uvažuje sa nad tým v prípade ložiska Kashagan (sever Kaspického mora). Zvažuje sa tiež výstavba plynovou po dne Kaspického mora do Baku, kde by plyn pokračoval plynovodom Baku-Tbilisi-Erzurum. Nedávno bolo dohodnuté rozšírenie takéhoto spracovávaní v ruskom Orenburgu.

Orenburská rafinéria na skvapalňovanie plynu

⁵² Pozri: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁵³ Pozri: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁵⁴ Pre informácie o hlavných kazašských ropných a plynových projektoch pozri tabuľku: Kazakhstan: Major Oil and Natural Gas Projects. April 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazaproj.html>

⁵⁵ Pozri: Kazakhstan: Oil and Natural Gas Exports. July 2002. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazaexpo.html>

⁵⁶ Kazakhstan: Oil and Natural Gas Exports. July 2002. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazaexpo.html> jul 2002

V minulosti, pretože kazašský plyn predstavoval (a hoci aj dnes stále predstavuje) konkurenciu ruskému, ruský Orenburský závod skvapalňoval len jeho malú časť. Kazachstan preto dlhšiu dobu uvažoval nad výstavbou vlastnej skvapalňovanej fabriky.⁵⁷ Súbežne však rokoval s Ruskom o možnosti rozšírenia spracovávania kazašského plynu v Rusku. Medzičasom sa situácia na svetovom trhu zmenila, dopyt aj ceny vzrástli. Prezident Nazarbajev možnosť kooperácie pri spracovaní kazašského plynu na stretnutí s prezidentom Putinom v januári 2005 nazval „veľmi sľubným projektom pre obe strany“.⁵⁸

V máji 2006 sa prezidenti sa dohodli, že spoločne zväčšia kapacitu Orenburskej plynovej rafinérie v Rusku, čo umožní skvapalňovať plyn z gigantického kazašského pola Karachaganak (ťažbu realizuje Karachaganak Petroleum Operating (KPO) consortium⁵⁹) vo väčšom množstve (z 8 na 15 mld. m³ do roku 2012). Táto voľba sa javí byť pre Kazachstan ekonomickejšia, ako samostatná výstavba kazašskej rafinérie. „Ak by sme vybudovali vlastnú rafinériu, stálo by to 1,5 až 2 mld. USD a skvapalňovanie by bolo 2-krát drahšie ako v Orenburgu“, povedal Nazarbajev. Podľa májovej dohody každá strana bude vlastniť 50% novej orenburskej jednotky.⁶⁰

V októbri 2006 prezidenti oboch krajín dohodli detaily spoločného projektu v ruskom Orenburgu – skvapalňovanie kazašského plynu. Je to prvýkrát, čo Kazachstan investuje také množstvo prostriedkov v Rusku (cca 750 mil. USD, čo je polovica hodnoty novej investície do závodu). Kazašský plyn bude odoslaný spoločnému rusko-kazašskému podniku KazRosGaz a ten ho dodá do rafinérie v Orenburgu. 6 až 7 mld. m³ sa vráti do Kazachstanu a zvyšných 9 bude prepravených do Európy alebo sa využije v Rusku. Rafinéria by mala týmto spôsobom začať fungovať v roku 2007.⁶¹

Dohoda o cene za dodávaný plyn zatiaľ ohlásená nebola, no ťažobné konzorcium ho chce podľa správ denníka „Vedomosti“ predávať nie za menej ako 100 USD za 1000 m³.⁶²

Tento obchod, kedy si Rusko zabezpečilo ďalšie dodávky plynu, je výhodný aj pre Rusko, ktorému podľa odhadov hrozí (aj kvôli predpokladanému poklesu ťažby na jeho poliach) nedostatok tejto suroviny pre uspokojenie svojich zahraničných odberateľov o pár rokov.

⁵⁷ Pozri: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁵⁸ Pozri: North Caspian Parity And Eastern Dissonance. 2005. Dostupné na: http://www.caspenergy.com/30/2005_03_01_00e.htm

Pozri: Kazakhstan and Russia Discuss Border Delimitation, Cooperation in Energy and Security Areas. In: KAZAKHSTAN: Week by Week (News Bulletin Released by the Embassy of the Republic of Kazakhstan to the State of Israel. #1, January 17, 2005). Dostupné na: <http://www.kazakhemb.org.il/170105-eng.html>

⁵⁹ Štátna talianska spoločnosť ENI a britská spoločnosť BG Group PLC vlastní 32.5% každá, ChevronTexaco 20%, a ruský Lukoil 15%. Presidents of Russia and Kazakhstan hail strategic partnership, tout energy deal. 3.10.2006. Dostupné na: http://www.iht.com/articles/ap/2006/10/03/business/EU_FIN_Russia_Kazakhstan.php

⁶⁰ BLAGOV, S.: New Deal Will Process Kazakh Gas At Nearby Russian Facility. 6.10.2006. Dostupné na: http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2371524

Pozri tiež: OVERLAND, M.: Russian gas refinery expanding capacity. 23.5.2006. Dostupné na: <http://www.tankerworld.com/articles/171/1/Russian-gas-refinery-expanding-capacity>

Pozri aj: SOKOR, V.: Rosneft Expanding Its Role In Kazakhstan. 27.2.2006. Dostupné na: http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2370818

Pozri aj: Nazarbajev: Kazakhstan and Turkey agree on new oil refinery. 24.5.2006. Dostupné na: <http://www.turkey-now.org/Default.aspx?pgID=539&langid=1>

⁶¹ Russia, Kazakhstan sign agreement on gas joint venture. 5.10.2006. Dostupné na: <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=55832&mailtofriend=1>

BLAGOV, S.: New Deal Will Process Kazakh Gas At Nearby Russian Facility. 6.10.2006. Dostupné na: http://www.jamestown.org/edm/article.php?article_id=2371524

⁶² Pozri: KIMMAGE, D.: Kazakhstan: The Limits Of Cooperation. RFE/RL, 5.10.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/10/F38E19D7-907A-4D2E-A04A-392557716F94.html>

Rusko si podľa nich nemôže dovoliť stratiť prístup k stredoázijskému plynu. Jeho záväzky do budúcnosti na závisia na dodávkach zo Strednej Ázie. Podľa odhadov ruská produkcia plynu bude v roku 2010 asi 665 mld. m³. V tom istom roku však domáca spotreba bude predstavovať asi 479 mld. m³, export do Európy 161 mld. m³, export do krajín SNŠ 80 mld. m³ a 24 mld. m³ do Ázie. Aby Rusko naplnilo svoje záväzky bude musieť doviesť 84 mld. m³ zemného plynu zo Strednej Ázie, čo vytvára rezervu iba 5 mld. m³. Problémom môže byť snaha tunajších štátov diverzifikovať svojich odberateľov, nevyspytateľnosť lídrov týchto krajín ale tiež zastaraná infraštruktúra.⁶³

Ako povedala Yekaterina Kravchenko, analytička moskovského BrokerCreditService, pre denník Gazeta.ru: „Nie je tajomstvom, že Gazprom nemá dostatok plynu, a továreň v Orenburgu mala nedostatok suroviny. Vďaka tejto dohode, ruská spoločnosť vyriešila problém nedostatok plynu iba pre túto továreň.“ V komentári pre „Vedomosti“ Alexander Rahr, poradca pre Nemeckú radu pre zahraničné vzťahy dal dohodu do kontextu súťaženia Ruska a Spojených štátov o kazašské energetické zdroje, argumentujúc, že „...Rusko nemôže naplniť svoj plán stať sa „energetickou supervelmocou“, ak si nezaručí spoluprácu Kazachstanu“.⁶⁴

V júli 2002 spustil Kazmunaigaz a ruský Gazprom prostredníctvom spoločne vytvoreného podniku KazRosGaz 500 mil. USD rekonštrukciu kazašskej plynovej prenosovej sústavy. Projekt je financovaný aj medzinárodnými bankami a zvyšuje kapacitu plynovodov smerujúcich na sever. Po rekonštrukcii by sa mala zvýšiť preprava plynu aj z kazašských ložísk **Kashagan** (tu by sa mal zachytávať a transportovať plyn, inak sa tu ťaží najmä ropa, uvažuje sa o jeho skvapalňovaní alebo vývoze siete Ruska) a **Karachaganak** (obsahuje asi 25% všetkých odhadovaných zásob plynu Kazachstanu a je lokalizované na severe pri hraniciach s Ruskom).⁶⁵

V júni 2003 kazašská vláda ohlásila nový ťažobný program na rok 2004. Súčasne prijala balík opatrení vo vzťahu k ťažobným projektom platný od 1.1.2004. Medzi nové podmienky ťažby zahraničných firiem je minimálne 50% účasť kazašskej štátnej spoločnosti Kazmunaigaz na danom projekte. Zavedená tiež bola nová daňová štruktúra vrátane dane z exportu a progresivity v závislosti od rastu ceny ropy.

3.4 Kaspické more – určenie hraníc a spolupráca pri ťažbe

Úroveň vzájomného vzťahu vykresľuje aj dohoda o rozdelení Kaspického mora. Táto dohoda predstavuje kľúčový moment v zväčšovaní rusko-kazašskej energetickej spolupráce.

Päť pobrežných štátov sa od rozdelenia pokúšalo nájsť spoločné multilaterálne riešenie. Keď v apríli roku 2002 zlyhal aj Kaspický summit, 13. mája toho roku sa Rusko a Kazachstan dohodli bilaterálne. Doplnili tak spoločnú dohodu z roku 1998 o delimitácii severného Kaspiku (v čim naplnil jeden zo zámerov Deklarácie o trvalom priateľstve a únii orientovanej na 21. storočie⁶⁶). Výsledkom bolo, že tri veľké ložiská nachádzajúce sa v tejto oblasti (**Central, Khvalynskoye a Kurmangazy**) boli rozdelené, prvé dve boli dané pod suverenitu Ruska, zostávajúce pod Kazachstan, pričom ale ich ťažba bude spoločným podnikom s rovnocenným podielom oboch strán. Rusko a Kazachstan touto dohodou položili dva precedensy v spore o rozdelenie Kaspického mora: možnosť bilaterálnej dohody a

⁶³ KUPCHINSKY, R.: Russia: Gas Export Plans Dependent On Central Asia. RFE/RL, 28.3.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/03/320159b4-42de-41b1-bce5-4a5b51161edc.html>

⁶⁴ Pozri: KIMMAGE, D.: Kazakhstan: The Limits Of Cooperation. RFE/RL, 5.10.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/10/F38E19D7-907A-4D2E-A04A-392557716F94.html>

⁶⁵ Pozri: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁶⁶ Kazakhstan, Russia sign agreements on Caspian, "eternal friendship". Editorial Digest Volume III Number 11 (August 3, 1998). Dostupné na: <http://www.bu.edu/iscip/digest/vol3/ed0311.html>

akceptáciu sektorového rozdelenia, i keď sa vzťahuje iba na morské dno, zatiaľ čo vody a povrch zostávajú spoločné.⁶⁷

Dohoda o Kaspickom mori predpokladá, že Rusko a Kazachstan budú spoločne spravovať biologické zdroje a urobiť spoločné rozhodnutia o ekologickej ochrane v oblasti. Tento druh podmienky sa snaží Moskva presadiť v celom Kaspickom mori. Či bilaterálne alebo na päťstrannej báze, spoločná jurisdikcia nad ekologickými otázkami dáva Moskve de facto právo veta v otázke ťažby a prepravy vo všeobecnosti a čo sa týka transkaspických produktovodov obzvlášť. Podľa niektorých analytikov - keď sa Moskve nepodarilo zastaviť BTC a Shah Deniz-Erzurum (paralelný plynovod), neochvejne bojuje proti transkaspickej trase pod ekologickou zámienkou. Rozdelenie si zmienovaných podmorských ložísk a ich spoločné využívanie robí vysoko pravdepodobný transport ich produkcie cez ruské ropovody.⁶⁸ Minister zahraničných vecí Kazachstanu Tokayev sa už nechal počuť, že bude využitý CPC.⁶⁹ Navyše, pri tejto príležitosti Rusko ponúklo Kazachstanu podpísať dlhodobý - 15 ročný kontrakt tranzitu 15 mil. ton kazašskej ropy ročne cez ruské ropovody.⁷⁰

Následne v júni 2002 podpísali 15 ročnú dohodu o tranzite ropy, podľa ktorej Kazachstan bude, okrem iných platných rusko-kazašských kontraktov, exportovať najmenej 350,000 bbl ropy denne cez Rusko. V roku 2005 ruský minister obchodu prisľúbil možnosť navštevovania prepravnej kapacity pre Kazachstan až na 500,000 bbl/deň. Táto dohoda garantuje Kazachstanu možnosť prepravy v objeme nie menej ako 15 mil. ton ročne cez **Atyrau-Samara** a cez **Makhachkala-Novorossiysk** – nie menej ako 2,5 mil. ton ročne. Od roku 2005 sa analyzuje možnosť zväčšenia objemu prepravy cez Atyrau-Samara až na 20-25 mld. ton ročne.⁷¹

3.5 Spoločné ťažobné projekty

V januári 2004 Rusko a Kazachstan uzavrelo veľký ropný obchod. Riaditeľ ruského LUKoilu a šéf kazašskej spoločnosti Kazmunaigaz podpísali dohodu o využití kazašských ložísk **Tyub-Karagan** a **Atashskaya** vo vodách Kaspického mora. LUKoil získal 50% podiel v rámci 40 ročného kontraktu v rámci projektu „Dostyk“, v ktorom by celkové investície tejto ruskej spoločnosti mohli dosiahnuť 3 mld. USD. Do toho času investoval LUKoil v Kazachstane celkovo asi 1,5 mld. USD.⁷²

Táto investícia išla v línii snahy ruských lobistov od začiatku 21. storočia, kedy zintenzívnili obhajobu ruských investícií do kazašského uhľovodíkového sektora. Šéf ruskej ropnej a plynovej únie a bývalý ruský minister energetiky Yuri Shafranik sa v januári 2004 vyjadril, že Rusko by tu malo

⁶⁷ CIS Is Our Priority - interview with V. I. Kalyuzhnyi, deputy foreign minister of the Russian Federation and special envoy of the President of the RF for the problems of Caspian Legal Status. Dostupné na:

http://www.caspenenergy.com/18/kalujniy_e.html

A tiež: Kazakhstan And Russia To Share Northern Caspian Offshore Oilfields. Volume 8, Issue 94 (May 15, 2002). Dostupné na: http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=25&issue_id=2259&article_id=19394

⁶⁸ Dohoda o rozdelení dna Kaspického mora stanovuje, že 3 veľké ložiska tu umiestnené sa budú využívať na princípe parity a ich obsah sa bude transportovať cez Rusko, resp. že ropovod CPC bude prvou možnou cestou.

Pozri: SOKOR, V.: Major Russia-Kazakhstan Oil Production-Sharing Agreement Signed. 7.7.2005. Dostupné na:

http://www.jamestown.org/edm/article.php?volume_id=407&issue_id=3392&article_id=2369982

⁶⁹ Kazakhstan And Russia To Share Northern Caspian Offshore Oilfields. Volume 8, Issue 94 (May 15, 2002). Dostupné na:

http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=25&issue_id=2259&article_id=19394

⁷⁰ Pozri: Russia and Kazakhstan sign Caspian deal. 15.5.2002. Dostupné na:

<http://www.gasandoil.com/goc/news/ntc22234.htm>

⁷¹ Pozri: "Asian States Battle Over Caspian Wealth". PINR, 3.12.2002. Dostupné na:

http://www.pinr.com/report.php?ac=view_printable&report_id=40&language_id=1

Pozri aj: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

Pozri aj: One Of More Perspective Routes Of Kazakhstan's Gas Export - Via Caspian Sea To Turkey, - Minister of Energy and Mineral Resources of the Republic of Kazakhstan, Shkolnik Vladimir Sergeyevich says. Dostupné na:

http://www.caspenenergy.com/33/2005_33_02e.html

⁷² BLAGOV, S.: Russia puts business before politics in Kazakhstan. 13.1.2004. Dostupné na:

http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FA13Ag01.html

investovať 1 mld. USD ročne. Masívne ruské investície by podľa neho mali pôsobiť preventívne pred tým, aby sa Kazachstan stal „*vážnym rivalom*“ Ruska v globálnej ropnej hre. Vtedajší minister energetiky Igor Yusufov tiež pochválil investíciu LUKoil a vyzval ďalšie ruské spoločnosti vrátane štátneho plynového monopolu Gazprom, aby investovali do kazašského energetického sektora. Jeho poradcovia súčasne argumentovali, že tento postup môže pomôcť vyhnúť sa nadvyužívaniu ropných polí ruského severu.⁷³

Nazarbayev zároveň v januári 2004 vyhlásil, že Kazachstan preferuje Rusko pokiaľ ide o transport ropy na svetové trhy. Dodal, že posledný rok (2003) bolo cez CPC prepravených 32 mil. ton zo severnej časti Kaspického mora.⁷⁴

V roku 2005 ruská spoločnosť LUKoil prevzala spoločnosť Nelson Resources a tým zvýšila podiel ňou kontrolovanej kazašskej ropy.⁷⁵ Šéf ruskej tranzitnej spoločnosti Transneft v roku 2005 vyhlásil, že Rusko plánuje prepravu svojej ropy do Číny cez kazaško-čínsky ropovod na úseku od Atasu do Atalaw Shankou. Ropa by mala na územie Kazachstanu doraziť z Omska do Pavlodaru a odtiaľ putovať do Číny.⁷⁶ O tejto otázke prezidenti diskutovali tiež v apríli 2006 (pozri nižšie).

V januári 2005 sa prezidentom podarilo uzavrieť rusko-kazašskú dohodu o paritnom rozdelení plynového ložiska **Imashev** v spornej oblasti rusko-kazašskej hranice pri Astrakhane (je to druhé najväčšie kazašské plynové ložisko s rezervami 128.7 mld. m³ plynu a 20.7 mil. ton plynového kondenzátu, teda skvapalneného plynu⁷⁷). Vlády oboch krajín následne pripravili detaily spolupráce pri jeho využívaní. Na stole boli aj otázky spoločného využívania troch ložísk v Kaspickom mori (pozri ďalší odsek). Prezidenti sa tiež zhodli na potrebe koordinácie v prípade využívania ropovodu BTC. Diskutovaná bol aj možnosť rozšírenia kapacity pre transport kazašskej ropy cez CPC z 28 mil. na 67 mil. ton ročne.⁷⁸

V marci 2005 na stretnutí prezidentov Nazarbayev vyhlásil, že príslušné kazašské ministerstva uvažujú, ako realizovať ťažbu na kaspických ložiskách - **Kurmangazy, Khvalinskoye** (ropa aj plyn), **Central**. Pokiaľ ide o posledné dve, dohoda o ich využití bola podpísaná ešte v marci (spoločná ťažba na týchto dvoch poliach bude vykonávaná spoločnosťami Kazmunaigaz na jednej strane a LUKoilom /investícia LUKoilu do prvého z týchto dvoch polí predstavuje cca 1 mld. USD a komerčná ťažba by sa mala spustiť do roku 2010/, resp. CentrCaspNeftgazom, čo je spoločný podnik LUKoilu a Gazpromu, na strane druhej). Prezidenti opätovne hovorili o možnosti rozšírenia prepravnej kapacity v rámci CPC z 28 mil. ton ročne na 67 mil. ton ropy ročne. Konštatovali, že takáto zmena je akceptovateľná pre obe strany.⁷⁹

⁷³ BLAGOV, S.: Russia puts business before politics in Kazakhstan. 13.1.2004. Dostupné na: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FA13Ag01.html

⁷⁴ BLAGOV, S.: Russia puts business before politics in Kazakhstan. 13.1.2004. Dostupné na: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FA13Ag01.html

⁷⁵ Ruský gigant Lukoil míří do Kazachstánu. 3.10.2005. Dostupné na: <http://www.i-ru.cz/clanky.asp?ID=6831>

⁷⁶ Ropu do Číny bude Rusko vyvážet prostřednictvím kazaško-čínského ropovodu. 19.11.2005. Dostupné na: <http://www.i-ru.cz/clanky.asp?ID=6958>

⁷⁷ Kazakhstan and Russia settle dispute over Imashevskoye Gas Field In: Weekly newsletter of China and Eurasia forum. 31.11.2005. Dostupné na: http://www.silkroadstudies.org/new/docs/CEF/Weekly/CEF_Weekly_Newsletter_October_31-November_6_2005.pdf

⁷⁸ Pozri: North Caspian Parity And Eastern Dissonance. Dostupné na: http://www.caspenenergy.com/30/2005_03_01_00e.htm
Pozri aj: Kazakhstan and Russia Discuss Border Delimitation, Cooperation in Energy and Security Areas. In: KAZAKHSTAN: Week by Week (News Bulletin Released by the Embassy of the Republic of Kazakhstan to the State of Israel. #1, January 17, 2005). Dostupné na: <http://www.kazakhemb.org.il/170105-eng.html>

⁷⁹ Pozri: North Caspian Parity And Eastern Dissonance. Dostupné na: http://www.caspenenergy.com/30/2005_03_01_00e.htm
Pozri aj: Russia's Lukoil Reaches Agreement on \$1Bln Oil Venture With Kazakhstan. 14.3.2005. Dostupné na: <http://www.mosnews.com/money/2005/03/14/lukoilcaspian.shtml>

V júli 2005 bola podpísaná dohoda (počiatky mala ešte v roku 2002 ale pre zmeny v podmienkach ťažby a zdaňovania ťažby v Kazachstane od roku 2004 sa podpis odkladal) medzi ruským Rosneftom a kazašským Kazmunaigazom o zdieľaní produkcie z tretieho podmorského ložiska – kazašskej **Kurmangazy** (podľa odhadov bohaté ako predchádzajúce dve spolu). Toto pole patrí medzi najväčšie v Kazachstane a investície do jeho ťažby sa odhadujú až na približne 23 mld. USD. Dohoda má platnosť 55 rokov. Kazašská spoločnosť vlastní 50% a dve ruské spoločnosti Zarubezhneft a Rosneft po 25%.⁸⁰

Podľa novej daňovej legislatívy z roku 2004 Vyše tri štvrtiny celkových ziskov z poľa Kurmangazy pôjdu do kazašskej štátnej pokladnice. Je to v kontraste k doterajším kontraktom, z ktorých mal Kazachstan podstatne nižšie výnosy.⁸¹

Dohoda z marca 2005 a nasledujúcich mesiacov potvrdila trend rastu ruského záujmu o kazašský energetický sektor začatý ešte v roku 2002 a potvrdený v roku 2004 veľkou investíciou ruskej firmy LUKoil do dvoch ropných ložísk.⁸²

3.6 Elektrická prenosová sústava, dodávky uhlia a spolupráca v nukleárnej oblasti

Kazašský elektrický prenosový a distribučný systém je rozdelený do troch sietí. Dve na severe sú napojené na Rusko a tretia na juhu na Jednotný energetický systém Strednej Ázie. Prenosový systém nie je však dobre integrovaný. Severná sústava je napájaný z uhoľných elektrární, ktoré dodávajú dostatok energie pre národnú spotrebu a časť preto je exportovaná do Ruska (z elektrárne v Pavlodare). Naopak, južná sústava musí energiu práve pre nedostatočnú prepojenosť so severom, dovážať z Kirgizska a Uzbekistanu.⁸³

Kazachstan je spomedzi stredoázijských krajín najbohatší na uhlie (37,5 mld. ton). V roku 2003 exportoval asi tretinu produkcie, najviac do Ruska, menej na Ukrajinu.⁸⁴

Nukleárny sektor

Kazachstan v súčasnosti nemá jadrovú elektrárňu. Jedinú uzavrela v roku 1999. Na druhej strane má 20% svetových zásob uránu a jeho ťažba do roku 2010 sa má viac ako strojnásobiť. Vláda zvažuje výstavbu ďalšej elektrárne blízko jazera Balchaš. Tento projekt v hodnote asi 2 mld. USD. bol navrhnutý v roku 1998 ale v roku 2002 odložený kvôli ekologickým obavám verejnosti, a spornosti zdrojov financovania. Avšak nedostatok vlastnej energie na juhu Kazachstanu a rastúce požiadavky do budúcnosti predstavujú nový impulz. Tender na jej výstavbu je očakávaný na rok 2007, funkčná by mala byť v rokoch 2012-2015.⁸⁵ Na stretnutí prezidentov v apríli 2006 bola diskutovaná aj spolupráca v nukleárnom sektore.⁸⁶

⁸⁰ Pozri: SOKOR, V.: Major Russia-Kazakhstan Oil Production-Sharing Agreement Signed. 7.7.2005. Dostupné na: http://www.jamestown.org/edm/article.php?volume_id=407&issue_id=3392&article_id=2369982

Putin, Nazarbaev Meet In Kazakhstan. RFE/RL, 6.7.2005. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/7/451DDB83-EE83-4118-9CE8-A075BABB8D90.html>

⁸¹ Rusko a Kazachstan podepsali dohodu o spolupráci při otevření ropného pole na dně Kaspiku. 8.7.2005. Dostupné na: <http://www.i-ru.cz/clanky.asp?ID=6285>

⁸² North Caspian Parity And Eastern Dissonance. Dostupné na: http://www.caspenenergy.com/30/2005_03_01_00e.htm

⁸³ Pozri: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁸⁴ Pozri: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁸⁵ BLAGOV, S.: Russia puts business before politics in Kazakhstan. 13.1.2004. Dostupné na: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FA13Ag01.html

Pozri aj: Kazakhstan – Country Analysis Brief. July 2005. Dostupné na: <http://www.eia.doe.gov/emeu/cabs/kazak.html>

⁸⁶ Pozri: Kazakhstan To Double Oil Pipeline Capacity To Russia. 4.4.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/04/E76A28E8-174F-4A8C-A8F7-F410B1454D7C.html>

V júli 2006 sa Rusko a Kazachstan prostredníctvom kazašského premiéra Akhmetova a Sergeja Kikiyena, riaditeľa ruskej atómovej agentúry – Rosatom predbežne dohodli na troch spoločných podnikoch v oblasti civilného využitia nukleárnej energie. Prvým je spoločná firma na ťažbu uránu z kazašského ložiska Budyonovskoye. Druhým bude jeho obohacovanie na území Ruska v novom medzinárodnom obohacovacom centre. A tretím, ktorý bude sídliť v Almaate, bude rozvoj nového typu malého a stredne veľkého nukleárneho reaktora, ktorý by mohol byť predaný iným krajinám. Obe krajiny už majú spoločný projekt ťažby uránu v južnom Kazachstane - Zarechnoye, ktorý zahŕňa aj Kirgizsko.⁸⁷

Prezidenti v októbri 2006 dohodli posledné detaily (krajiny si rozdelia vlastníctvo v týchto troch podnikoch 50% ku 50%) a oficiálne tieto dohody ohlásili. Doplnili informácie o kazašskej participácii v medzinárodnom monitorovanom centre obohacovania uránu v Irkutskom regióne Ruska. Centrum bude umiestnené vo východnej Sibíri a fungovať by malo už začiatkom roka 2007. Putin opisuje tento projekt ako významný príspevok medzinárodnému úsiliu proti šíreniu atómových zbraní. Každá krajina, ktorá bude chcieť využívať nukleárnu energiu na mierové účely, bude mať podľa Putin k produkcii zariadenia prístup.⁸⁸

3.7 Pokrok v energetickej spolupráci v roku 2006

V januári 2006 Kazachstan oznámil, že má záujem na zvýšení poplatkov za tranzit plynu cez svoje územie. Riaditeľ národnej tranzitnej spoločnosti pre plyn - KazTransGaz, Serik Sultangaliyev, za týmto účelom navštívil Moskvu a vedenie spoločnosti. Už predtým, v roku 2005 Kazachstan 2x zvýšil tieto poplatky na súčasných 1.1 USD za 1,000 m³ na 100 km. Gazprom sa vyjadril, že tento rok plánuje kúpiť takmer 26 mld. m³ plynu zo Strednej Ázie.⁸⁹

Na stretnutí prezidentov v apríli 2006 sa Rusko a Kazachstan dohodli na viac ako zdvojnásobení objemu tranzitu kazašskej ropy cez Rusko z terajšej úrovne 28 mil. ton ročne na 67 mil. ton ročne (týka sa to ropovodu CPC a jeho využitia na plnú kapacitu, čo je dobré i pre jeho investorov, keďže prvé tri roky neprinášal výnosy, ako sa očakávalo). Nazarbajev sa vyjadril, že toto zvýšenie (spolu s ostatnými už platnými dohodami) bude dostatočne na nasledujúcich 7-8 rokov. Boli tiež dohodnuté podrobnosti o ťažbe na kaspickom poli **Kurmangazy, Central a Tsentralnoye** (na poslednom zmienenom sa bude ťažiť aj plyn) a oznámili, že tieto projekty sa začínajú realizovať.⁹⁰

⁸⁷ Kazakhstan, Russia To Set Up Nuclear Joint Ventures. RFE/RL, 26.7.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/07/FB2174D4-62B9-43CF-B6A4-B9EEB4E81096.html>

⁸⁸ Russia, Kazakhstan Sign Energy Deal. RFE/RL, 3.10.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/10/468D421D-4E46-4BFF-9711-DCB2FB5417FB.html>

⁸⁹ Kazakhs Want Higher Fees For Gas Transit. RFE/RL, 18.1.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/01/8EC63F1E-560A-4B17-AD3D-4C0BC6EDD0C1.html>

Russia, Kazakhstan Set Up Nuclear Joint Ventures. RFE/RL, 12.10.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/10/1B04B9E4-9793-4C49-8F10-E1ED32FD4989.html>

⁹⁰ Kazakhstan To Double Oil Pipeline Capacity To Russia. RFE/RL, 4.4.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/04/E76A28E8-174F-4A8C-A8F7-F410B1454D7C.html>

Pozri aj: Nazarbajev's Moscow Visit Generates Stronger Ties. Kazakhstan News Bulletin Vol. 6, No. 14. April 7, 2006.

Dostupné na: http://www.homestead.com/prosites-kazakhembus/April_7.pdf

Pozri tiež: BLAGOV, S.: Russia Registers Significant Victory In Caspian Basin Energy Contest. 5.4.2006. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav040506.shtml>

A tiež: Russia, Kazakhstan to up Caspian pipeline output capacity. Ria Novosti, 4.4.2006. Dostupné na: <http://en.rian.ru/world/20060404/45183406.html>

V apríli diskutovali aj o možnosti prepravy ruskej ropy do Číny územím Kazachstanu. Informoval o tom prezident Nazarbajev po rokovaníach so svojim ruským kolegom V. Putinom. „*Posúdili sme i otázku možnosti dodávok ropy zo západnej Sibíri do Číny cez kazašské územie. Je možné, že tento projekt rozšírime i na plynovod a na nosiče elektrickej energie,*“ uviedol prezident Kazachstanu.⁹¹

V súvislosti s uvedeným navýšením tranzitu ropy do ruského Novorossiisku oznámil Nazarbajev, že sa dohodol s tureckým premiérom Tayyip Erdoganom na výstavbe ropnej rafinérie na pobreží Čierneho mora, kam bude ropa z Novorossiiska následne transportovaná na spracovanie.⁹²

Na stretnutí v letovisku Soči v máji 2006 prezidenti Ruska a Kazachstanu ohlásili kompromis na cene plynu vyťaženom v Kazachstane. Oficiálna cena nebola zverejnená ale denník Kommersant priniesol informáciu, že by malo ísť až o strojnásobenie doterajšej ceny, tj. z 50 USD za 1000 m³ na 140 USD za 1000 m³. Prezident Putin sa vyjadril: „*Naši špecialisti sa dohodli na spoločnej ťažbe, skvapalnení, kultivovaní a predaji kazašského plynu*“.⁹³

Táto dohoda je dávaná do súvisu so zvýšenou aktivitou Západu o kazašské zdroje po rusko-ukrajinskom spore z januára 2006. Tento rok navštívil Kazachstan aj americký viceprezident Dick Cheney aj Komisar EÚ pre energetiku Andris Piebalgs, aby diskutovali možnosti nákupu kazašského plynu a jeho prepravu cestami mimo Ruska.⁹⁴

Kazachstan sa v júni 2006 pripojil k využívaniu BTC. BTC je schopný presúvať 50 mil. ton ropy ročne ale je možné zdvojnásobiť jeho kapacitu. Kazachstan plánuje začať s 10 mil. ton ropy ročne.⁹⁵

Podľa niektorých analytikov, s ohľadom na predpokladané zvýšenie produkcie zo 60 mil. ton na 120 až 150 v priebehu najbližších 10 až 12 rokov, bude Kazachstan musieť v budúcnosti rozšíriť aj túto kapacitu.⁹⁶

V auguste 2006 Gazprom Neft-Asia v Kirgizsku pôsobiaca pobočka ruskej spoločnosti Gazprom Neft oil company ohlásila, že čoskoro otvorí svoje kancelárie v Kazachstane, Uzbekistane aj Tadžikistane.⁹⁷

V septembri 2006 sa spoločnosti krajín - Uzbekistan, Rusko a Kazachstan predbežne dohodli na 3-ročnom kontrakte, podľa ktorého Uzbekneftegaz dodá 3,5 mld. m³ Gazpromu na jeho distribúciu južnému Kazachstanu a Kazmunaigaz zase rovnaké množstvo výmenou dodá zo svojho severného ložiska Karachaganak dodá do Ruska.⁹⁸

⁹¹ Ruská ropa do Číny přes Kazachstán? 8.4.2006. Dostupné na: <http://www.i-ru.cz/clanky.asp?ID=7970>

⁹² Pozri: Nazarbajev: Kazakhstan and Turkey agree on new oil refinery. 24.5.2006. Dostupné na: <http://www.turkey-now.org/Default.aspx?pgID=539&langid=1>

⁹³ Pozri: Russia, Kazakhstan to enhance tie in military, energy areas. 22.5.2006. Dostupné na: <http://independent-bangladesh.com/news/may/22/22052006bs.htm#A18>

NICHOLSON, A.: Report: Russia to Pay More for Kazakh Gas. 22.5.2006. Dostupné na: <http://www.ibtimes.com/articles/20060522/russia-kazakh-gas-price.htm>

⁹⁴ Nazarbajev says his country to join BTC pipeline next week. 9.6.2006. Dostupné na: <http://www.turkishdailynews.com.tr/article.php?enewsid=45689>

⁹⁵ Eurasia: Kazakhstan Squeezes In On BTC Pipeline Project. RFE/RL, 16.6.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/06/1662c9c5-9b2d-4612-9e45-ad8759857a7e.html>

⁹⁶ Pozri: MacDonald In: JUN, J.: Caspian: Oil Reserves Will Last But Export Routes Urgently Needed. RFE/RL, 15.2.2006. Dostupné na:

<http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/02/f23796eb-126a-4d47-8975-1a6f09924ed9.html>

⁹⁷ Gazprom To Open Offices Throughout Central Asia. RFE/RL, 9.8.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/08/8DB9CE09-196F-4A72-BC3D-815B411F0088.html>

⁹⁸ Uzbekistan, Kazakhstan, Russia Strike Gas Deal. RFE/RL, 22.9.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/09/9dba7111-7e3e-4573-9242-c17c2cd3b33d.html>

4 Spolupráca v oblasti výskumu vesmíru

4.1 Prenájom kozmodrómu Bajkonur

Kazachstan a Rusko majú okrem ekonomickej a energetickej spolupráce tradíciu aj v oblasti vesmírneho výskumu. Kooperácia v tejto oblasti za ostatné roky zintenzívnila.

Kľúčovým bodom rusko-kazašskej spolupráce je vesmírny komplex Bajkonur. Kozmodróm Bajkonur, z ktorého v roku 1961 odštartoval na svoj prvý let okolo Zeme aj Jurij Gagarin leží totiž práve na území Kazachstanu. Toto zariadenie má pre Rusko z hľadiska jeho vesmírnych aktivít strategický význam, keďže je hlavným štartovacím komplexom pre jeho rakety, či už sú zamerané na komerčné využitie alebo vojenský prieskum.

Podľa informácií z mája 2006 by sa však do konca roku 2007 malo ukončiť využívanie Bajkonuru ruskou stranou pre štarty nosičov s vojenským nákladom a na tento účel by malo Rusko využívať kozmodróm v Plesecku, ktorý je na tento účel prebudovaný. Informoval o tom šéf Ruskej vesmírnej agentúry Anatolij Perminov. Spolu s ukončením využívania kozmodrómu Bajkonur pre národno-bezpečnostné účely opustia kozmodróm aj ruskí vojaci. Minister obrany Sergej Ivanov informoval, že federálny program na rozvoj ruských vesmírnych stredísk si v priebehu ďalšieho desaťročia vyžiada finančnú čiastku vo výške asi jednej miliardy dolárov. Prioritou programu bude vybudovanie vypúšťacích zariadení pre ťažké nosné rakety typu Angara-A5.⁹⁹

Aktuálne využitie kazašského Bajkonuru Ruskom je založené na zmluve z roku 1994, ktorou ho Kazachstan prenajal Rusku na 20 rokov. Od roku 1999 Rusko zaň platí čiastku 115 mil. USD ročne. Už v roku 2002 začalo Rusko sondovať možnosť predĺženia tohto prenájmu na ďalších 50 rokov. Nazarbajev túto možnosť diskutoval, pričom naznačil záujem o „*zvýšenie ceny prenájmu a aktívne zapojenie do všetkých vesmírnych štúdií a štarty z Bajkonuru*“. Prezident Nazarbajev totiž vyjadril zámer vybudovať vlastný vesmírny priemysel.¹⁰⁰ 9. júla 2004 Kazachstan oficiálne vyhlásil, že spúšťa svoj vlastný vesmírny program, čo zahŕňa aj plán na vybudovanie nového vesmírneho komplexu. Koncom januára 2005 Nazarbajev dekrétom vytvoril KazKosmos – kazašskú vesmírnu agentúru.¹⁰¹

Využívanie kazašského Bajkonuru ruskou stranou zaťažujú viaceré nehody, ktoré sa udiali a dejú pri štartoch rakiet, pri ktorých dochádza k ohrozeniu životného prostredia (s ohľadom na toxické palivo, ktoré ruské rakety používajú), zdravia i života nie len pracovníkov ale i širšieho územia Kazachstanu, kam rakety, ktoré zlyhali, dopadajú (ostatná v júli 2006 – podľa niektorých kazašských poslancov spôsobila vážne škody na životnom prostredí a zdraví obyvateľstva a nezájmu o tento problém; ruská strana to odmietla¹⁰²). V roku 2002 sa tiež zrútil 65 metrový hangár v Bajkonure. Rusko využíva tento kozmodróm pre 70% svojich štartov.¹⁰³

⁹⁹ Rusko opouští Bajkonur a do 10let se plně přeorientuje na kosmodrom v Plesecku. 8.5.2006. Dostupné na: <http://www.globalaffairs.cz/cz/news/306.html>

¹⁰⁰ Kazakhstan, News Bulletin. January 8, 2003, Vol. 1, No.1. Dostupné na: <http://www.homestead.com/prosites-kazakhembus/010803.html>

Pozri aj: Kazakhstan Launches Satellite. 18.6.2006. Dostupné na: <http://www.wired.com/news/wireservice/0,71187-0.html?tw=rss.index>

¹⁰¹ Kazakhstan To Launch Own Space Program. RFE/RL, 10.7.2004. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2004/07/ffa3ac1a-8890-49b9-baaf-9d2789a90c62.html?npage=1>

Pozri aj: Kazakhstan Adopts State Space Program. RFE/RL, 28.1.2005. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/01/ad6e6148-73ee-480e-82af-4e5a19ff720c.html>

¹⁰² Ruská strana za takéto nehody finančne odškodňuje Kazachstan. Objavujú sa však hlasy, že je to nedostatočné. Kazasi tiež žiadajú informácie o plánoch letu a trajektórii rakiet a tiež o kontrolu nad mestom Bajkonur, kde pôsobí najmä ruský personál (teda ruskí občania). Dnes je toto mesto s asi 80 tis. obyvateľmi spravované spoločne Ruskom a Kazachstanom v rámci dohody o využití kozmodrómu. Kazachstan by chcel väčšiu kontrolu (plné zastúpenie kazašskej polície, daňového úradu, colníkov, oficiálnych orgánov a úradov) a za týmto účelom sa pripravuje medzištátne memorandum. V januári 2004

Napriek týmto incidentom sa začiatkom januára 2004 ruský prezident Putin so svojim kolegom z Kazachstanu dohodli na predĺžení prenájmu o ďalších 46 rokov (tj. do 2050) a za nezmenenú cenu. A to i napriek tomu, že sa na kazašskej strane predtým objavili návrhy sumy 150 mil. Výmenou za predĺženie dohoda zahŕňa aj poskytnutie technickej pomoci pre štart komunikačného satelitu Kazachstanu z Bajkonuru ako aj zapojenie Kazachstanu do vesmír skúmajúcich misií realizovaných z Bajkonuru. Dohodu prezident Putin ratifikoval v júni 2005.¹⁰⁴ Detaily pomoci pri vynesení zmieného prvého kazašského satelitu na orbitu dohodli prezidenti v apríli 2006 pri návšteve Nursultana Nazarbajeva v Moskve.¹⁰⁵

Na tohtoročnom aprílovom stretnutí prezidentov Ruska a Kazachstanu V. Putin otvoril otázku možnosti prehodnotenia podmienok prenájmu Bajkonuru. Kazachstan by zase chcel posunúť kooperáciu ešte ďalej. Vyjadril záujem, aby Kazasi tvorili súčasť posádky do vesmíru.¹⁰⁶

4.2 Nový projekt – spoločný vesmírny komplex Baiterek

Ešte v decembri 2004 bola podpísaná ďalšia, tentokrát medzivládna dohoda, ktorá zakotvuje výstavbu spoločného vesmírneho komplexu *Baiterek* (pre rakety Angara, ktoré by tak nahradili používanie rakety Soyuz, ktorá je poháňaná jedovatým palivom) a spoločný environmentálny výskum a zabezpečenie ochrany kozmodrómu. Základný kameň nového vesmírneho komplexu Baiterek (v blízkosti Bajkonuru) prezidenti položili v júni 2005 pri príležitosti osláv 50. rokov od uvedenie Bajkonuru do prevádzky.¹⁰⁷

Kazachstan sám vybuduje priliehavú servisnú infraštruktúru a poskytne do spoločného podniku v priebehu 19 rokov návratný vklad vo výške 225 mil. USD. Projekt by mal byť dokončený v roku 2009. Prezidenti pri príležitosti osláv 50. výročia zriadenia kozmodrómu Bajkonur menovali aj riaditeľa nového komplexu Baiterek a to ruského generála vzdušných síl Talgat Musabayeva, etnického Kazacha a bývalého renomovaného kozmonauta.¹⁰⁸

počas návštevy V. Putina v Kazachstane o tejto otázke diskutovali. PANNIER, B.: Kazakhstan: Fallout Continues From Russian Rocket Mishap. RFE/RL, 9.8.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/08/A9D1D975-41C3-41F1-A5E7-3EE70E3CE245.html>

Pozri aj: CARLSON, CH.: Kazakhstan: Putin Visit To Focus On Baikonur, CIS, Oil Resources. 9.1.2004. Dostupné na: <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2004/01/mil-040109-rferl-164617.htm>

¹⁰³ Pozri: Russia and Kazakhstan sign Caspian deal. Volume 7, issue #11, May 29, 2002. Dostupné na: <http://www.gasandoil.com/goc/news/ntc22234.htm>

Pozri aj: Kazakhstan And Russia Create Government Commissions On Dnepr Rocket Incident. 31.7.2006. Dostupné na: http://www.space-travel.com/reports/Kazakhstan_And_Russia_Create_Government_Commissions_On_Dnepr_Rocket_Incident_999.html

Pozri tiež: Kazakhstan Country Page. NCSJ, január 2006. Dostupné na: <http://www.ncsj.org/Kazakhstan.shtml>

¹⁰⁴ BLAGOV, S.: Russia puts business before politics in Kazakhstan. 13.1.2004. Dostupné na: http://www.atimes.com/atimes/Central_Asia/FA13Ag01.html

Pozri aj: BLAGOV, S.: Economic Union Slips From View At Russia-Kazakhstan Summit. 15.1.2004. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav011504.shtml>

SAYID, K.: Russia Secures Its Foothold In Kazakhstan. 28.1.2004. Dostupné na: http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=2107

Pozri aj: Kazakhstan, News Bulletin. June 22, 2005, Vol. 5, No. 25. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/062205.html>

¹⁰⁵ Pozri aj: Kazakhstan, News Bulletin. April 7, 2006 Vol. 6, No. 14. Dostupné na: http://www.homestead.com/prosites-kazakhembus/April_7.pdf

¹⁰⁶ PANNIER, B.: Kazakhstan: President Looks To Build On Alliance With Putin. RFE/RL, 3.4.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/04/AA651CF6-07C8-455B-8D88-9D3ACA3D960A.html>

¹⁰⁷ Kazakhstan, Russia Celebrate 50 Years of Baikonur, Launch Ambitious Joint Space Project "Baiterek". Kazakhstan, News Bulletin. June 8, 2005, Vol. 5, No. 23. <http://www.kazakhembus.com/060805.html>

¹⁰⁸ Kazakh President Signs Law Re Baiterek Rocket Center. Oct 24, 2005. Dostupné na:

http://www.spacedaily.com/reports/Kazakh_President_Signs_Law_Re_Baiterek_Rocket_Center.html

Pozri aj: Baiterek Space Complex Agreement Must Be Ratified Soon: Minister. 6.10.2005. Dostupné na:

http://www.spacedaily.com/reports/Baiterek_Space_Complex_Agreement_Must_Be_Ratified_Soon_Minister.html

Na oslavách 50. výročia Bajkonuru, teda v júni 2005, prezident podpísali tiež dohody o regulovaní životného prostredia pri kozmodróme, spoločnej vedeckej a výskumnej práci a colných otázkach. Zdôraznili záujem rozvinúť turizmus pri tomto komplexe. Neskôr v mesiaci sa stretli expertné skupiny z Ruska a Kazachstanu (Kazakh Republican State Enterprise "Infrakos" a Russian Federal State Unitary Enterprise "Center for Exploitation of Land-based Space Infrastructure"), aby tento plán rozpracovali. Problematické sú otázky prístupu ku kozmodromu, ktorý je vlastne vojenským zariadením, poskytovanie turistických služieb a sprievodcov, poplatky, rozlišovanie medzi kategóriami turistov ako aj prilákanie investícií pre rozvoj turistického infraštruktúry.¹⁰⁹

4.3 Prvý kazašský satelit

Prvý kazašský satelit mal pôvodne odštartovať koncom roka 2005. Kvôli technickým problémom bol vypustený však až v polovici júna 2006. Vynesený bol ruskou raketou Proton-K. Tejto udalosti sa zúčastnili aj prezidenty oboch krajín. Geostacionárny satelit menom KAZSAT 1 vyrobilo Khrunichevo centrum v Rusku v priebehu 2 rokov za približne 100 mil. USD pričom zaškolilo aj 35 kazašských technikov na jeho používanie. KAZSAT bude zabezpečovať komunikáciu a TV služby pre Kazachstan, Uzbekistan, Kirgizsko, Turkménsko a časť Ruska. Kontrakt s uvedeným centrom zahŕňa tiež vybudovanie na Zemi umiestneného monitorovacieho systému, aby Kazachstan mohol prijímať a vysielat' signály k satelitu.¹¹⁰ Po štarte prezident Putin vyhlásil: „Štartujeme veľký spoločný program vo sfére vesmírneho výskumu. To zahŕňa spoločný vedecký výskum, tréning personálu a vytvorenie nevyhnutných riadiacich a komunikačných systémov“.¹¹¹

Tento satelit bude nasledovaný KAZSAT 2 a 3, ktoré budú zamerané aj na vedecké účely – ako je napr. predpoveď zemetrasenia a iné výskumy. Prezident Nazarbajev sa v tejto súvislosti vyjadril, že by tiež mohli byť napojené na ruský navigačný systém GLONAS. Národný plán kazašskej vesmírnej agentúry KazKosmos počíta tiež s možnosťou poskytovania služby vynášania satelitov iným štátom. V pláne je tiež vybudovanie kontrolného centra v hlavnom meste Astana, ktorý by monitoroval všetky štarty z Bajkonuru a ďalšie centrum na monitorovanie satelitov letiacich nad územím Kazachstanu. Kazachstan tiež formuje oddiel kozmonautov, ktorí už trénovali niekoľko rokov v ruskom tréningovom centre pre kozmonautov.¹¹²

Druhý kazašský satelit bude stáť takmer dvakrát viac ako prvý a to zhruba 115 mil. USD. Tender na jeho zhotovenie vyhralo opäť štátom vlastnené ruské Khrunichevo vesmírne centrum. Experti očakávajú, že na orbitu bude vypustený v roku 2009.¹¹³

Pozri aj: "Baiterek" Space Launch Complex. Dostupné na:

http://www.khrunichev.ru/khrunichev_eng/live/full_proect.asp?id=13499

A tiež: Kazakhstan, Russia Celebrate 50 Years of Baikonur, Launch Ambitious Joint Space Project "Baiterek". Kazakhstan, News Bulletin. June 8, 2005, Vol. 5, No. 23. <http://www.kazakhembus.com/060805.html>

¹⁰⁹ Kazakh, Russian Experts Work to Develop Tourism at Baikonur. Kazakhstan, News Bulletin. June 15, 2005, Vol. 5, No. 24. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/061505.html>

Pozri: Kazakhstan, Russia Celebrate 50 Years of Baikonur, Launch Ambitious Joint Space Project "Baiterek". Kazakhstan, News Bulletin. June 8, 2005, Vol. 5, No. 23. <http://www.kazakhembus.com/060805.html>

¹¹⁰ First Kazakh Satellite to Be In Space by End of 2005. Kazakhstan, News Bulletin. August 31, 2005, Vol. 5, No. 36. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/083105.html>

Pozri aj: Russia, Kazakhstan clinch "major" military deals - Putin (Part3). 20.5.2006. Dostupné na: http://www.interfax.ru/e/B/0/28.html?id_issue=11519863

¹¹¹ First Kazakh Satellite Put Into Orbit. RFE/RL, 18.6.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/06/ef3c4f1b-97dd-4c6a-8e7d-1e6780616ab2.html>

¹¹² Kazakhstan Launches Satellite. 18.6.2006. Dostupné na: <http://www.wired.com/news/wireservice/0,71187-0.html?tw=rss.index>

¹¹³ Russia To Build Second Kazakh Satellite. RFE/RL, 25.9.2006. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2006/09/E0DF7A5B-CCAB-49CB-80E1-B9960422F8E2.html>

4.4 Spolupráca na novom systéme vypúšťania satelitov

Rusko a Kazachstan pripravujú spoluprácu na ďalšom spoločnom projekte (Ishim project) a tým je unikátny vesmírny systém, presnejšie nový systém vypúšťania zariadení na orbitu Zeme prostredníctvom použitia stíhacieho lietadla ako nosiča. S touto technológiou experimentoval už ZSSR na konci studenej vojny, ale po rozpade ZSSR boli takéto projekty zastavené. Kazachstan by mal projekt financovať, Rusko dodávať letecké stroje a raketovú technológiu. Technicky by malo ísť o spojenie lietadla MIG 31L, resp. MIG 31D schopného letu do extrémnych výšok a balistickej technológie. Výsledkom by mal byť systém schopný vynášať malé satelity s hmotnosťou 40 až 60 kg na orbitu Zeme.¹¹⁴

5 Otázka spoločných hraníc

Rusko a Kazachstan majú spoločnú hranicu v rekordnej dĺžke viac ako 7000 km. Hranica prebieha po súši i cez Kaspické more. Napriek tomu, že jej delimitácia nebola jednoduchá, na rozdiel od väčšiny ostatných krajín Strednej Ázie, Rusku a Kazachstanu sa podarilo dosiahnuť dohodu v oboch prípadoch.

Po rozpade ZSSR boli ako medzištátne hranice stanovené administratívne hranice zväzových republík. Najmä pre hraničné regióny bola štátna hranica šokom a zároveň vážnym narušením dovtedajšieho života (hraničné kontroly, clá). Pritom tieto hranice vzhľadom na ich umelé, podľa niektorých zámerne kontroverzne (politika zameraná na vyvolávanie sporov medzi dvomi, aby sa nespojili, a aby Moskva pôsobila ako rozhodca), narysované v 30. rokoch sa stali jedným z najvážnejších sporných bodoch po rozpade ZSSR popri postavení menšín a prítomnosti cudzích vojsk.

Začiatkom leta 1992 Rusko a Kazachstan podpísali *Zmluvu o priateľstve, spolupráci a vzájomnej pomoci*. Tento dokument priniesol záväzok dodržiavania „teritoriálnej integrity a nedotknuteľnosti existujúcich hraníc“ a tiež povinnosť „zabrániť a predchádzať ... financovaniu a operáciám organizácii ... zameraných proti teritoriálnej integrite oboch štátov alebo zhoršujúce medzietnické vzťahy“. Takáto a mnohé ďalšie formulácie v zákonoch zakotvovali nie len konanie v prospech ochrany hraníc, ale umožňovali aj skryto postihovať organizácie zastupujúce záujmy menšín. V roku 1993 obe krajiny prijali zákony, ktoré formalizovali ich hranice a etablovali bezpečnostné procedúry a právomoci. Politická nestabilita, ktorá začiatkom 90. rokov sprevádzala boj prezidenta a parlamentu o charakter ruského politického systému, vyvolávala na kazašskej strane obavy a neumožňovala riešenie hraničných otázok. Neskôr, zmena prezidenta a rast ruského nacionalizmu oživil tento strach. Niektorí analytici sa domnievali, že Rusko brzdí konečné riešenie hraníc za účelom vytvárania tlaku na svojich susedov, či ochrany svojej menšiny.¹¹⁵

Predstavitelia hraničných regiónov, najmä v Rusku, zdôrazňovali potrebu zmeny prístupu k úprave hraničných kontaktov – prijatím federálnych zákonov o hraničných regiónoch a prihraničnej spolupráci. Rusko totiž tieto otázky primárne riešilo federálnymi zákonmi všeobecnej povahy alebo

¹¹⁴ Russia, Kazakhstan to develop unique space system. Ria Novosti, 19.5.2006. Dostupné na: <http://en.rian.ru/analysis/20060519/48337167.html>

¹¹⁵ HANKS, R.: Directions in the ethnic politics of Kazakhstan: Concession, compromise, or catastrophe? Jar 1998. Dostupné na: http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3821/is_199804/ai_n8785068/pg_7

podpisovaním bilaterálnych alebo multilaterálnych zmlúv. V roku 2001 urobila ruská vláda pozitívny posun týmto smerom.¹¹⁶

V roku 2002 sa Rusko a Kazachstan ako prvé dve krajiny spomedzi pobrežných krajín Kaspického mora na rozdelení morského dna a tým aj rozdelení nerastného bohatstva.

V januári 2005 (18.1. v Kremli) prezidentmi dohodli aj delimitáciu zvyšku spoločných hraníc (parlamenty ju ratifikovali v novembri 2005, a prezidentmi podpísali ratifikačné dokumenty v januári 2006, v súčasnosti prebieha demarkácia).

Prezident Putin sa po podpísaní dohody na tlačovej besede vyjadril: „*Tento dokument je veľmi dôležitý pre naše vzťahy. Je to veľmi významná dohoda a značí novú etapu v strategickom partnerstve medzi Ruskom a Kazachstanom a rovné a vzájomne výhodné partnerstvo, ktoré pracuje v záujme a v prospech našich dvoch národov. Pre milióny našich ľudí táto dohoda otvorí nové možnosti pre biznis a humanitnú kooperáciu, posilnenie medziregionálnych a hraničných väzieb a samozrejme, pre povzbudenie priamych kontaktov a priateľských väzieb medzi ľuďmi. ... Táto dohoda „opäť raz potvrdila a posilnila suverenitu a nezávislosť Kazachstanu. My vítame rozvoj Kazachstanu ako nezávislého štátu a sme si istý, že to vytvorí dobré a pevné základy, na ktorých sa rozvinie integračný proces medzi našimi krajinami na úplne novej báze.“*¹¹⁷

Prezident Nazarbajev povedal: „*Dohoda delimituje najdlhšie hranice na svete. Je to 7591 km. Tieto hranice neoddelujú naše štáty a ľudí ale ich spájajú. Je to hranica priateľstva a susedstva. My v Kazachstane hodnotíme túto dohodu o štátnych hraniciach ako signál dôvery medzi našimi štátmi a nenarušiteľného priateľstva medzi našim ľudom.“*¹¹⁸

Práca na tejto dohode trvala viac ako 5 rokov a našli sa riešenia aj tých najcitlivejších oblastí ako pomedzie medzi Astrakhan Oblast a Atyrau Oblast. Hranice tam prechádzajú cez Imashevsky plynové pole a strany sa dohodli rozdeliť toto územie a ložisko na rovnakom základe. Podarilo sa vyriešiť aj otázky spojené s ekonomickou aktivitou v tejto oblasti. Vlády Ruska a Kazachstanu boli inštruované, aby vyhotovili medzivládnu dohodu definujúcu princípy spoločného využívania ložísk plynu a tiež vytvorila právny, daňový a colný režim, ktorý tu bude aplikovaný. Zachovaný tiež zostal bezvízový styk.¹¹⁹

Otázku, či je v danom čase hranica skôr bariérou alebo spojivom, ovplyvňuje viacero faktorov – politické a ekonomické vzťahy krajín, úroveň trhových reforiem a sociálneho, politického a kultúrneho rozvoja. Akú funkciu budú teda hranice plniť, determinuje predovšetkým úsilie predísť potenciálnym hrozbám na jednej strane a získať politické a ekonomické benefity na strane druhej.¹²⁰ V prípade kazaško-ruskej hranice sú kľúčové faktory naklonené „hranici, ktorá spája, nie rozdeľuje“.

6 Vojenská kooperácia

¹¹⁶ VARDAMOVSKY, L.: Russia's new borders in the context of regional cooperation in the post-Soviet space. Dostupné na: <http://www.iiss.org/publications/russian-regional-perspectives-journal/volume-1---issue-2/russias-new-borders>

¹¹⁷ Press Statements by President Putin and President Nazarbaev Following Russian-Kazakh Talks. January 18, 2005, Moscow. Dostupné na: http://www.rusembcanada.mid.ru/pr/200105_1_e.html

¹¹⁸ Press Statements by President Putin and President Nazarbaev Following Russian-Kazakh Talks. January 18, 2005, Moscow. Dostupné na: http://www.rusembcanada.mid.ru/pr/200105_1_e.html

¹¹⁹ Press Statements by President Putin and President Nazarbaev Following Russian-Kazakh Talks. January 18, 2005, Moscow. Dostupné na: http://www.rusembcanada.mid.ru/pr/200105_1_e.html

Pozri aj: Russia-Kazakhstan border agreement crucial – diplomat. Ria Novosti, 8.1.2006. Dostupné na: <http://en.rian.ru/russia/20060108/42892424.html>

¹²⁰ VARDAMOVSKY, L.: Russia's new borders in the context of regional cooperation in the post-Soviet space. Dostupné na: <http://www.iiss.org/publications/russian-regional-perspectives-journal/volume-1---issue-2/russias-new-borders>

Kazachstan bol počas studenej vojny miestom textov aj základňou pre stovky nukleárných striel mieriacich na Západ. Po rozpade ZSSR tieto zbrane zostali na jeho území. Pod tlakom medzinárodného spoločenstva sa však rozhodol týchto zbraní vzdať a pristúpiť lisabonským protokolom k zmluve START aj ku Zmluve o konvenčných ozbrojených silách v Európe. V roku 1993 ratifikoval Zmluvu o nešírení jadrových zbraní a v roku 1995 bolo približne 1040 nukleárných bojových hlavíc demontovaných a odvezených do Ruska.¹²¹

V roku 1996 sa stretli predstavitelia oboch krajín, aby diskutovali bilaterálnu vojenskú spoluprácu. Rokovali o spoločnej vzdušnej obrane, využití vojenský testovacích základní v Kazachstane a ruskú podporu pre kazašskú námornú základňu budovanú v Kaspickom mori.¹²²

Z historických, ekonomických a politických dôvodov je Ruská federácia prirodzeným a hlavným partnerom Kazachstanu na poli vojensko-technickej spolupráce. Toto je potvrdené početnými deklaráciami štátnych predstaviteľov a značným počtom bilaterálnych a multilaterálnych zmlúv a kontraktov spájajúcich oba štáty. Vzájomná hodnota vojensko-technickej spolupráce ročne predstavuje niekoľko desiatok až stoviek miliónov USD. Táto však okrem ekonomického prospechu má aj politicko-strategický aspekt.¹²³

Formy spolupráce na tomto poli majú rôzny charakter. Okrem vzájomných dobavok zbraní sú Kazachstan a Rusko členmi spoločných politických, vojenských i všeobecnejších politicko-ekonomicko-vojenských organizácií ako sú Spoločenstvo nezávislých štátov, Organizácia zmluvy o kolektívnej bezpečnosti CSTO (v rámci jej štruktúry velenia je Kazachstane umiestnené veliteľstvo pre Strednú Áziu) alebo Organizácia Šanghajskej spolupráce SCO, čo znamená obrannú koordináciu, a bezpečnostnú spoluprácu, vrátane vytvárania spoločných vojenských jednotiek, veliteľských štruktúr. Spolupracujú aj pri ochrane hraníc, protiteroristickom úsilí, vzdušnej obrane, v Rusku prebieha výcvik kazašských dôstojníkov.

Kazachstan je jedným z najväčších importérov ruskej vojenskej techniky. Súčasne je Rusko jediným príjemcom obmedzených dobavok vojenskej techniky (vyrobenej v rámci spoločných projektov) z Kazachstanu (rozsah je veľmi obmedzený).¹²⁴

Okrem priamych vzájomných dobavok hotových zbraňových systémov (napr. bojové lietadlá, obrnené vozidlá pechoty, tanky obrnené vozidlá)¹²⁵ sú tu ďalšie formy kooperácie medzi týmito krajinami:

- I. dobavy vojenskej technológie a duševného vlastníctva, komponentov a výstroje, vykonávanie spoločnej aktivity na poli rozvoja a výroby zbraní a vojenského vybavenia a rozvoj technológií dvojakého, civilno-vojenského, určenia atď. obranným priemyslom oboch krajín v rámci priemyselnej spolupráce, medzištátnych (medzivládnych) dohôd a kontraktov.
- II. Poskytovanie služieb vojenského účelu, vykonávanie spoločnej aktivity na poli rozvoja a testovania zbraní, vojenského vybavenia a rozvoja technológií dvojakého použitia (testovacie základne a výskumné centrá).

¹²¹ Kazakhstan – foreign policy. 2003. Dostupné na:

<http://www.nationsencyclopedia.com/World-Leaders-2003/Kazakhstan-FOREIGN-POLICY.html>

¹²² Russians Chronology. Dostupné na: <http://www.cidcm.umd.edu/inscr/mar/data/kazrusschro.htm>

¹²³ Pozri: Military and Technical Cooperation of Kazakhstan: Prospects and Structure. Published: "Export of Arms", No. 5, September/October 1998, AST Centre. Dostupné na:

http://www.armscontrol.ru/atmtc/kazakhstan/article_mtc_kazakhstan.htm

¹²⁴ Pozri: Military and Technical Cooperation of Kazakhstan: Prospects and Structure. Published: "Export of Arms", No. 5, September/October 1998, AST Centre. Dostupné na:

http://www.armscontrol.ru/atmtc/kazakhstan/article_mtc_kazakhstan.htm

¹²⁵ Podľa informácií z databázy SIPRI hodnota ruských dobavok zbraní do Kazachstanu v stálych cenách (1990)

predstavovala v rokoch 1995 až 2005: 99, 170, 163, 0, 62, 144, 31, 83, 62, 27, 68 mil USD. Dostupné na:

http://www.sipri.org/contents/armstrad/TIV_exp_RUS_95-05.pdf/download

III. Poskytovanie služieb a vykonávanie aktivity a pod. „vo využívaní a rozvoji technického a priemyselného potenciálu vesmírneho komplexu Bajkonur“.¹²⁶

Kazachstan tiež úzko kooperuje s ruskými špeciálnymi službami. Navyše Kazachstan bol jedným z najaktívnejších proponentom a participantov na vojenskom cvičení v rámci SNŠ. Napr. v roku 2002, sa Kazachstan zúčastnil na rozsiahlom vojenskom cvičení konanom v Kaspickom mori spolu s Ruskom a Azerbajdžanom. Kazachstan tiež participoval na prvom cvičení v rámci Kolektívnych jednotiek rýchleho nasadenia SNŠ v júni 2002 s bataliónmi z Kazachstanu, Ruska, Kirgizska a Tadžikistanu.¹²⁷

Kazašský a ruský minister obrany podpísali v polovici januára 2004 dohodu, ktorá umožňuje spoločné plánovanie rozmiestnenia jednotiek pod záštitou CSTO. Dohoda tiež predpokladá spoločný vývoj protivzdušného systému a prekvapivo aj odobruje kazašský zámer vybudovať vlastnú Kaspickú flotilu, voči čomu bolo Rusko predtým dlho skeptické.¹²⁸

Astana sa rozhodla, že radšej ako spoliehať sa na multilaterálnu ochranu alebo bilaterálnu dohodu s Ruskom o ochrane kazašských ekonomických záujmov v Kaspickom mori, vytvorí si vlastné námorníctvo, ktoré doplní námornú pohraničnú stráž, ktorá je pod kontrolou Národnej bezpečnostnej služby. Ministerstvo obrany sa pokúša vytvoriť fungujúce námorníctvo, ktoré má zahŕňať pechotu, pobrežné delostrelectvo a vojenskú flotilu a byť vyzbrojené kombináciou lodí vlastnej výroby, dodaných z Ruska, Turecka a zo Západu.¹²⁹

Isté napätie v roku 2004 vyvolalo pripustenie západných firiem BAE Systems a EADS do súťaže o dodávku vzdušného obranného systému (hodnota by sa mala pohybovať okolo 1 mld. USD).¹³⁰

V januári 2005 sa prezidenti dohodli na vzájomnej ochrane duševného vlastníctva získanom počas bilaterálnej vojenskej a technickej spolupráce.¹³¹

V auguste 2005 Rusko a Kazachstan uskutočnili spoločné antiteroristické cvičenie v Kaspickom mori, zahŕňajúce jednotky ruskej federálnej bezpečnostnej služby a jednotky kazašského ministerstva pre mimoriadne situácie.¹³²

V novembri 2005 sa uskutočnilo stretnutie ministrov zahraničných vecí a obrany krajín CSTO v Moskve. Ruský prezident k nim prehovoril a vyzval na spoločné úsilie v boji proti pašovaniu drog, terorizmu a organizovanému zločinu. „*Môžeme bojovať s týmito hrozbami a čeliť im efektívne, iba ak spojíme úsilie. A toto je pravda najmä pokiaľ ide o naše krajiny, medzi ktorými v skutočnosti nie sú hranice, medzi ktorými nie je iba voľný pohyb tovaru a peňazí ale aj ľudí*“, povedal Putin. „*Toto je najmä dôležité pre nás pretože, v skutočnosti máme spoločný energetický tranzitný systém, spoločný*

¹²⁶ Pozri: Military and Technical Cooperation of Kazakhstan: Prospects and Structure. Published: "Export of Arms", No. 5, September/October 1998, AST Centre. Dostupné na: http://www.armscontrol.ru/atmtc/kazakhstan/article_mtc_kazakhstan.htm

¹²⁷ SANDSTRÖM, E.: Afghanistan and Central Asia after September 11 – the Security-Political Development. March 2003. Dostupné na: <http://www.foi.se/upload/rapporter/AfghanistanandCentralAsia-2003-03-18.pdf>

¹²⁸ ALIBEKOV, I.: Kazakhstan Tilts Towards Russia. 18.2.2004. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/insight/articles/eav021804a.shtml>

¹²⁹ McDERMOTT, R.: Kazakhstan's Western Military Cooperation Sparks Tensions With Russia. Eurasia Daily Monitor, Volume 1, Issue 50 (July 13, 2004). Dostupné na: http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=401&issue_id=3014&article_id=2368236

¹³⁰ McDERMOTT, R.: Kazakhstan's Western Military Cooperation Sparks Tensions With Russia. Eurasia Daily Monitor, Volume 1, Issue 50 (July 13, 2004). Dostupné na: http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=401&issue_id=3014&article_id=2368236

¹³¹ Pozri: Border Treaty with Russia Completes Kazakhstan's Quest for Full Statehood. Kazakhstan News Bulletin Vol. 5, No. 3. January 21, 2005. Dostupné na: <http://www.kazakhembus.com/012105.html>

¹³² MARQUART, E., BENDERSKY, Y.: The Significance of Sino-Russian Military Exercises. 15.9.2005. Dostupné na: <http://interpress.blogspot.com/2005/09/significance-of-sino-russian-military.html>

dopravný systém. Všetko toto tiež vytvára predovšetkým dobré podmienky pre kriminálne živly. Ale toto všetko nám dáva špeciálne príležitosti poraziť tieto hrozby“, dodal. Putin povedal, že za účelom posilnenie regionálnej bezpečnosti bude Rusko dodávať iným CSTO krajinám zbrane za nižšiu cenu a trénovať ich vojenský personál.¹³³

Počas Nazarbajevovej návštevy Moskvy v apríli 2006 vznikli ďalšie obranné a bezpečnostné dohody. Krajiny sa dohodli na predĺžení platnosti prenájmu na 9 rokov a redukcii platieb za prenájom testovacích zón a strelníc v Kazachstane na 3 mil. USD za rok.¹³⁴

20. mája 2006 prezidenti oboch krajín v letovisku Soči podpísali niekoľko dôležitých zmlúv, ktorými zvýšili kooperáciu medzi inými aj v oblasti vojenskej spolupráce. Dohoda zväčšuje interakciu v rozvoji ozbrojených síl a v oblasti vojenskej technologickej spolupráce, predovšetkým nákup ruského vybavenia Kazachstanom.¹³⁵

Rusko zostáva hlavným zdrojom vojenského vybavenia a tréningu personálu. V súčasnosti asi 800 kazašských príslušníkov ozbrojených síl je tréňovaných na 43 ruských vojenských vyšších vzdelávacích inštitúciách, čo predstavuje tretinu všetkých takto v Rusku vzdelávaných vojakov z krajín SNŠ. Viac ako 2 tis. kazašských dôstojníkov týmto tréningom prešlo. Od roku 2002 boli kazašskí vojaci vzdelávaní na náklady Ruska, pričom Kazachstan financuje iba ich pobyt. Od roku 2005 všetky náklady spojené so vzdelávaním kazašských dôstojníkov hradí Ruská federácia.¹³⁶

Rusko, ktoré za ostatných 5 rokov zdvojnásobilo veľkosť svojej flotily v Kaspickom mori, sa snaží pobrežné štáty presvedčiť o vhodnosti vytvorenie spoločnej kaspickej flotily. Túto snahu zintenzívňuje ako sa zväčšuje jeho politicko-ekonomická zainteresovanosť v regióne a tiež v reakcii na možnú prítomnosť mimo regionálnych veľmoci v Kaspickom mori. Azerbajdžan, s ktorým sa Rusko pri rozpade ZSSR podelilo o kaspickú flotilu v pomere 1/4 ku 3/4, totiž dostáva americkú podporu pri vylepšovaní svojej flotily.¹³⁷

Ďalším bodom, v ktorom sa Rusko a Kazachstan v rámci vojenskej kooperácie rozchádzajú, je spôsob ako najlepšie manažovať vzťah s NATO. Rusko preferuje kolektívny prístup, podľa ktorého by malo CSTO jednať s NATO na multilaterálnej úrovni. Kazachstan však vytvoril s NATO v rámci Partnerstva pre mier veľmi silný praktický vzťah na bilaterálnej báze a zdá sa, že ruský prístup nepodporuje.¹³⁸

Bilaterálne vzťahy medzi Ruskom a Kazachstanom sú silné a založené na hlbokých ekonomických, kultúrnych, historických ako aj bezpečnostných záujmoch a väzbách. Preto je málo

¹³³ Putin Calls For Joint Regional Efforts Against Threats. RFE/RL, 30.11.2005. Dostupné na: <http://www.rferl.org/featuresarticle/2005/11/c3d53cfa-957e-434a-9f89-2530e7d9758a.html>

¹³⁴ Pozri: BLAGOV, S.: Russia Registers Significant Victory In Caspian Basin Energy Contest. 5.4.2006. Dostupné na: <http://www.eurasianet.org/departments/business/articles/eav040506.shtml>

Pozri aj: Nazarbajev's Moscow Visit Generates Stronger Ties. Kazakhstan News Bulletin Vol. 6, No. 14. April 7, 2006. Dostupné na: http://www.homestead.com/prosites-kazakhembus/April_7.pdf

Pozri: Press Statement and Answers to Journalists' Questions Following Russian-Kazakhstan Talks. 4.5.2006. Dostupné na: http://www.kremlin.ru/eng/speeches/2006/04/04/2140_type82914type82915_104111.shtml

¹³⁵ Pozri: Russia, Kazakhstan to enhance tie in military, energy areas. 22.5.2006. Dostupné na: <http://independent-bangladesh.com/news/may/22/22052006bs.htm#A18>

¹³⁶ SIDOROV, O.: Military Construction Continues. 29.9.2006. Dostupné na: <http://eng.gazeta.kz/print.asp?aid=81308>

¹³⁷ Russia says 'nyet' to military in the Caspian. 20.3.2006. Dostupné na: <http://www.tbrnews.org/Archives/a2214.htm>

¹³⁸ McDERMOTT, R.: Kazakhstan's Western Military Cooperation Sparks Tensions With Russia. Eurasia Daily Monitor, Volume 1, Issue 50 (July 13, 2004). Dostupné na: http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=401&issue_id=3014&article_id=2368236

pravdepodobná akákoľvek predstava Kazachstanu, ktorý sa vyberie cestou Uzbekistanu z 90. rokov, kedy sa zanevrel na Rusko a hľadal pomoc výlučne na Západe.¹³⁹

Kazachstan v línii svojej multivektorovej zahraničnej politiky podporoval USA pri operácii v Afganistane tým, že im umožnil prelety a ako jediná stredoázijská krajina vyslal tiež vojakov v rámci stabilizačných síl po konflikte do Iraku (27 členný batalión KAZBAT), čo Rusko nevnímalo s potešením.¹⁴⁰

Vojenská kooperácia Kazachstanu s Ruskom sa podobne ako s ostatnými hlavnými bezpečnostnými partnermi po 11.9. zintenzívnila. Rusko spolupracovalo s Kazachstanom už aj predtým, väčší od nástupu prezidenta Putina. Ostatné roky však spolupráca, podobne ako v iných oblastiach expanduje. Rusko zostava najdôležitejším bilaterálnym vojenským partnerom pre Kazachstan.¹⁴¹ Korupčné škandály ("kazachgate") a posilnený autoritársky trend (2003-2004-5), ktorý urobil západné krajiny viacej odmietavé ku kooperácii s Kazachstanom, priniesli Astanu ešte bližšie k Moskve, ekonomicky ako aj na bezpečnostno-politickom poli. Tento trend bol opätovaný aj zo strany Ruska, motivovanom snahou obnoviť svoj vplyv v Strednej Ázii.¹⁴²

Záver

Kazachstan sa v ostatných rokoch naozaj zblízuje s Ruskom, ale toto zblíženie, jednoducho povedané, neznamená podriadenie. Rusko-kazašský vzťah je teda prinajmenšom z pohľadu Kazachstanu vzťahom pragmatickým, spolupráca sleduje výhodnosť, vyváženosť a nezávislosť.

I keď nemožno povedať, že by bolo Rusko vo vzťahu aktívnejším partnerom, a obe strany z neho môžu veľa získať, zdá sa, že Rusko má na jeho prehľbovaní väčší, možno naliehavjší záujem. „Získanie si“ Kazachstanu je totiž podmienkou intenzívnejšieho prieniku do celej Strednej Ázie, ktorá, a to nie iba pre Ruskú federáciu, má kľúčový geopolitický význam.

Stručne vyjadrené, geografické danosti, spoločná história, technická (infraštruktúrna) prepojenosť, široký rad spoločných záujmov a vzájomná závislosť vytvorená v priebehu minulých storočí, spolu s takmer zhodnými výzvami, ktorým dnes čelia, tvoria základy rusko-kazašského vzťahu a vedú obe krajiny k spolupráci pre ich bezpečnosť, rozvoj a prosperitu.

---

¹³⁹ McDERMOTT, R.: Kazakhstan's Western Military Cooperation Sparks Tensions With Russia. Eurasia Daily Monitor, Volume 1, Issue 50 (July 13, 2004). Dostupné na: http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=401&issue_id=3014&article_id=2368236

¹⁴⁰ McDERMOTT, R.: Kazakhstan's Western Military Cooperation Sparks Tensions With Russia. Eurasia Daily Monitor, Volume 1, Issue 50 (July 13, 2004). Dostupné na: http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=401&issue_id=3014&article_id=2368236

¹⁴¹ SANDSTRÖM, E.: Afghanistan and Central Asia after September 11 – the Security-Political Development. March 2003. Dostupné na: <http://www.foi.se/upload/rapporter/AfghanistanandCentralAsia-2003-03-18.pdf>

¹⁴² SANDSTRÖM, E.: Afghanistan and Central Asia after September 11 – the Security-Political Development. March 2003. Dostupné na: <http://www.foi.se/upload/rapporter/AfghanistanandCentralAsia-2003-03-18.pdf>